

T.C.
GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MAKSUDİYE YERLEŞİMİNİN TARİHİ DOKU ANALİZİ VE
KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER

İREM TEMEL
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

GEBZE
2018

T.C.
GEBZE TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MAKSUDİYE YERLEŞİMİNİN TARİHİ DOKU
ANALİZİ VE KORUNMASI İÇİN ÖNERİLER

İREM TEMEL
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

DANIŞMANI
PROF. DR. ELİF ÖZLEM AYDIN

GEBZE
2018

T.R.
GEBZE TECHNICAL UNIVERSITY GRADUATE
SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

RECOMMENDATIONS FOR HISTORICAL
TISSUE ANALYSIS AND PRESERVATION OF
MAKSUDIYE SETTLEMENT

İREM TEMEL
YÜKSEK LİSANS TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI

DANIŞMANI
PROF. DR. ELİF ÖZLEM AYDIN

GEBZE
2018

GTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 27./06./2018 tarih ve 2018./.../33 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından 01./.../10./2018 tarihinde tez savunma sınavı yapılan İrem Temel'ın tez çalışması Mimarlık Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ

ÜYE

(TEZ DANIŞMANI) : Prof.Dr. Elif Özlem AYDIN

ÜYE

: Dr.Öğretim Üyesi Mine TOPÇUBAŞI ÇİLİNGİROĞLU

ÜYE

: Dr.Öğretim Üyesi Alidost ERTUĞRUL

ONAY

Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun
...../...../..... tarih ve/..... sayılı kararı.

İMZA/MÜHÜR

Prof. Dr. Arif Çağdaş AYDINOĞLU

Gebze Teknik Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Çerkesler, Rus İmparatorluğu'nun kazandığı askeri başarılar nedeniyle, 1850'lerin ortalarında anavatanlarından Osmanlı İmparatorluğu'na göç etmeye başlamışlardır. Anavatanların ayrıldıktan sonra Osmanlı İmparatorluğu'nun politik çıkarları doğrultusunda deniz ve karayoluyla Anadolu'ya getirilerek çeşitli bölgelere yerleştirilen Çerkesler, Samsun, İstanbul ve Mersin limanları ile Karadeniz, Marmara ve Çukurova bölgelerinin farklı alanlarına dağılmışlardır. Karayoluyla gelen Çerkesler Anadolu'nun çeşitli bölgelerine dağılmışlardır. Kuzey Kafkasya kökenli bireyler, genel nüfus yoğunluğu olarak Adapazarı, Kayseri, Düzcce, Balıkesir, Samsun , Sinop, Yozgat, Eskişehir, Çorum, Adana, Tokat, Sivas, Kahramanmaraş olmak üzere Türkiye'nin 43 ili, 143 ilçesi ve bunlara bağlı 893 köy-kasabasında varlıklarını sürdürmektedir [Demirbuğa, 2010].

Bu çalışmada Çerkes toplum ve aile yapısı, Çerkeslere özgü özel gelenek ve görenekler ile bu gelenek göreneklere göre şekillenen Çerkes konut kültürü literatür araştırmasına dayanarak tespit edilmeye ve bir Çerkes yerleşkesi olan Maksudiye Köyü'ndeki geleneksel dokunun özellikleri, köy halkı ile yapılan kişisel görüşmeler, mevcut izler ve doku analizleri ile incelenmeye çalışılmıştır.

Günümüzde farklılaşan yaşam biçimi, dönem ustalarının Çerkes mimarisi ile ilgili yeterli bilgisinin olmayışı, halkı geleneksel yapı yerine yeni tarzlarda yapı yapımına yönlendirmiştir. Geleneksel yapıların yerine dokuya aykırı yapılan yapılar köyün geleneksel dokusunun hissedilmesine engel olmaktadır.

Çalışma kapsamında Maksudiye Köyü' nün mimari dokusunda geliştirilen sürdürülebilir önerilerle tarihi dokusunun kısmen de olsa yaşatabileceği ve Anadolu'da kaybolmak üzere olan geleneksel Çerkes konut kültürünün gelecek nesillere aktarılması sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çerkesler, Kültür, Konut, Maksudiye Köyü, Sürdürülebilirlik.

SUMMARY

The Circassians are an important ethnic community in the Caucasus, began to emigrate from their homeland to the Ottoman Empire in the mid-1850s due to the military successes of the Russian Empire. The Circassians who migrated from their homeland were placed in various regions in Anatolia via sea and road with the political interests of the Ottoman Empire. The Circassians, who were transported via sea to the ports of Samsun, Istanbul and Mersin, were scattered from these ports to different areas of the Black Sea, Marmara and Cukurova regions. Circassians who came by road first settled in Central Anatolia, then went to various regions of Anatolia. Well-established Caucasian Families continue existence as an overall population of 893 villages those connected to 143 districts of the cities including Adapazarı, Kayseri, Düzce, Balıkesir, Samsun , Sinop, Yozgat, Eskişehir, Çorum, Adana, Tokat, Sivas and Kahramanmaraş.

In this study, Circassian society and family structure were tried to be determined based on the specific traditions and customs unique to Circassians, and Circassian housing culture based on these traditions.

The differentiating lifestyle, the lack of knowledge of Circassian architecture of the period craftsmen, directed the people to constructing new styles instead of traditional buildings. Instead of traditional structures, the structures made against the texture prevent the feeling of the traditional texture of the village.

Within the scope of the study, it will be ensured that the traditional texture of the Circassian housing culture, which is about to be lost in Anatolia, will be passed on to the next generations with the sustainable suggestions developed in the architectural texture of Maksudiye Village.

Key Words: The Circassians, Culture, Housing, Maksudiye Köyü, Sustainability.

TEŞEKKÜR

Çalışma boyunca değerli katkılarından, yön veren eleştirilerinden ve desteğinden dolayı, tez danışmanım Prof. Dr. Elif Özlem AYDIN' a, mesleğe başlamamı sağlayan Murat ÖZTÜRK' e, meslek hayatıma başladığım ilk günden beri ve yine tez çalışmamda da tüm destekleriyle yanımda olan Rest. Uzm. Yüksek Mimar Nilgün OLGUN ve Rest. Uzm. Yüksek Mimar Özgür BORAN' a, çalışmalarım sırasında beni motive eden iş arkadaşlarıma, çalışmaya ilgisinden ve çalışma hakkındaki önerilerinden dolayı Ömer DENİZ' e, hayatım boyunca sevgilerini ve desteklerini hissettiğim, annem Aysu BEZEK, kardeşim Rauf BEZEK ve bana sonsuz destek olan sevgili eşim Ahmet TEMEL' e teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖZET	v
SUMMARY	vi
TEŞEKKÜR	vii
İÇİNDEKİLER	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	Xi
TABLolar DİZİNİ	Xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	1
1.2. Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi	2
2. KUZEY KAFKASYA VE ÇERKESLER	4
2.1. Kuzey Kafkasya	4
2.2.Çerkesler	5
2.3. 1864 Sürgünü	5
2.4.1864 Sürgününden Sonra Çerkesler	6
3. GELENEKSEL ÇERKES KÜLTÜRÜ	7
3.1. Toplum	8
3.2.Aile Yapısı	9
3.3. Gelenek ve Görenekler	9
4. GELENEKSEL ÇERKES KÜLTÜRÜ	13
4.1. Konum	13
4.2.Plan Şeması	14
4.2.1. Yaşan Alanı	16
4.2.1.1. Büyük Ev (Vune)	16
4.2.1.2.Misafir Odası (Haceş)	18
4.2.1.3.Mutfak (Pış'ık)	19
4.2.1.4.Hela	21
4.2.2.Harmanlık	21
4.2.3.Ahır	21

4.3.Yapım Tekniği ve Malzeme	21
5. MAKSUDİYE YERLEŞİMİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ	23
5.1. Tarihsel Gelişim	23
5.2.Coğrafi Konum ve Ulaşım	25
5.3.Yerleşim Dokusu	26
5.3.1.Arazi Yapısı ve Yapılaşma	27
5.3.2.Doluluk-Boşluk Analizi	27
5.3.3.Taihi Dönem Analizi	28
5.3.4.Özgün Kullanım Analizi	28
5.3.5.Mevcut Kullanım Analizi	29
5.3.6.Yapım Tekniği Analizi	29
5.3.7.Kat Adeti Analizi	30
5.3.8.Yapı Sağlamlık Analizi	30
5.3.9.Tescile Önerilen Yapılar	31
5.3.10.Analizlerin Değerlendirilmesi	31
5.4.Dokuyu Oluşturan Yapılar	34
5.4.1.Konutlar	34
5.4.1.1.Çerkes Köy Evi	34
5.4.1.2.Yeni Konut Tipleri	35
5.4.2.Ahır ve Kurluk Yapısı	37
5.4.3.Çeşmeler	39
6.MAKSUDİYE YERLEŞİMİNİN KORUMA SORUNLARI	42
6.1.Toplumsal Sorunlar	43
6.2.Fiziksel Sorunlar	44
6.3.Ekonomik Sorunlar	45
7.MAKSUDİYE YERLEŞİMİNİN KORUMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ İÇİN ÖNERİLER	46
7.1.Tek Yapı Ölçeğinde Koruma Önerileri	48
7.2.Sit Koruma Önerileri	49
7.3.Öneri Konut Tipi	50
8.SONUÇ	57

KAYNAKLAR	60
ÖZGEÇMİŞ	62
EKLER	63

ŞEKİLLER DİZİNİ

<u>Sekil No:</u>	<u>Sayfa</u>
2.1: Kuzey Kafkasya haritası.	4
3.1: Feodal dönemde Çerkeslerde sosyal yapı.	8
3.2: Misafirhane (Haceş).	10
3.3: Folklor.	11
3.4: Çerkes yemekleri.	12
4.1: Kıyıboyu Boyu Şapsığ Bölgesindeki Şexek'ay-Kiçmay' daki bir kuyu fotoğrafı.	14
4.2: Maykop 'taki Adigey Ulusal Müzesi' nde sergilenen geleneksel bir Çerkes konutunun maket fotoğrafı.	15
4.3: Maykop'taki Adigey Ulusal Müzesi' ndeki maket referans alınarak hazırlanan geleneksel bir Çerkes konutunun plan şeması.	15
4.4: Büyük Ev(Vune).	17
4.5: “Çerkes Geleneği Kitabı”ndaki betimlemeler referans alınarak hazırlanmış büyük Ev (Vune) plan şeması.	17
4.6: Misafirhane (Haceş).	18
4.7: “Çerkesya’ da Sosyal Yaşayış ve Adetler Kitabı”ndaki betimlemeler [Baj,1969] referans alınarak hazırlanmış misafirhane (Haceş) plan şeması.	18
4.8: Çerkes Geleneği Kitabı”ndaki betimlemeler referans alınarak hazırlanmış mutfak (Pış'ık)plan şeması.	19
4.9: Kıyıboyu Boyu Şapsığ bölgesindeki Şexek'ay-Kiçmay' daki bir ambar örneği.	19
4.10: Ekmek Fırını (Heku).	20
4.11: Üç Ayaklı Sofra.	20
5.1: Maksudiye Köyü yerleşimi.	25
5.2: Maksudiye Köyü yerleşimi.	25
5.3: Çerkes köy evi.	26
5.4: Yusufmahalle [Tutuwko]' deki geleneksel doku.	27

5.5:	Çerkes köy evi.	34
5.6:	Çerkes konut kültürünü yansıtan konutun plan şeması.	35
5.7:	Çerkes konut kültürünü yansıtan konut görünüşü.	35
5.8:	Tek katlı yüksek temelli konut.	36
5.9:	Yusufmahalle (Tutuwkho)' den alınan bir bölüm.	38
5.10:	Ahşap karkas taşıyıcı sistemi olan kuruluk örneği.	38
5.11:	Yığma taşıyıcı sistemi olan ahır + kuruluk örneği.	39
5.12:	Yığma + ahşap karkas taşıyıcı sistemi olan ahır ve kuruluk örneği.	39
5.13:	Yığma tuğla çeşme.	40
5.14:	Yığma taş çeşme.	40
5.15:	Yığma briket çeşme.	41
7.1:	Çerkes konut kültürünün çağdaş yorumu vaziyet planı.	53
7.2:	Büyük ev modülü.	54
7.3:	Mutfak modülü.	54
7.4:	Misafir odası modülü.	54
7.5:	Çerkes konut kültürünün çağdaş yorumu olan konutun plan şeması.	55
7.6:	Çerkes konut kültürünün çağdaş yorumu olan konutun görünüşü.	56

TABLÖLAR DİZİNİ

<u>Tablo No:</u>	<u>Sayfa</u>
5.1: Tarihi dönem analizi tablosu.	28
5.2: Özgün kullanım analizi tablosu.	28
5.3: Mevcut kullanım analizi tablosu.	29
5.4: Yapım tekniği analizi tablosu.	30
5.5: Kat adeti tablosu.	30
5.6: Yapı sağlamlık analizi tablosu.	30
5.7: Tarihi dönem ve kat adeti analizlerinin sentezi tablosu.	32
5.8: Tarihi dönem ve yapım tekniği analizlerinin sentezi tablosu.	33
5.9: Kat adeti ve yapım tekniği analizlerinin sentezi tablosu.	33
7.1: Yurtdışındaki köy tasarım rehberi örnekleri.	47

1. GİRİŞ

Kafkasya’da önemli bir etnik topluluk olan Çerkesler, Rus İmparatorluğu’nun kazandığı askeri başarılar nedeniyle, 1850’lerin ortalarında anavatanlarından Osmanlı İmparatorluğu’na göç etmeye başlamışlardır. Bu göç 1860’larda doruğa ulaşmış, en büyük göç ise 1864’te gerçekleşmiştir [Demirbuğa, 2010]. Anavatanlarından ayrılan Çerkesler, Osmanlı İmparatorluğu’nun politik çıkarları doğrultusunda deniz ve karayoluyla Anadolu’ya getirilerek çeşitli bölgelere yerleştirilmiştir. Çerkesler, Karadeniz, Marmara ve Çukurova bölgelerinin değişik alanlarına, Samsun, İstanbul ve Mersin limanlarından geçerek getirilmişlerdir. Karayoluyla gelen Çerkesler’ in ilk durağı İç Anadolu iken, daha sonra Anadolu’nun çeşitli yerlerine dağılmışlardır. Kuzey Kafkasya kökenli bireyler, genel nüfus yoğunluğu olarak Adapazarı, , Düzce, Balıkesir, Kahramanmaraş, Samsun, Sinop, Sivas, Yozgat, Adana, Eskişehir, Çorum, Kayseri, Tokat olmak üzere Türkiye’nin 43 ili, 143 ilçesi ve bunlara bağlı 893 köy-kasabasında varlıklarını sürdürmektedir [Demirbuğa, 2010].

Adapazarı’ nı tercih eden Çerkesler tarafından kurulan Maksudiye Köyü de sadece Çerkes halkından oluşan sosyal kimliğini koruyarak, Çerkes kültürünü günümüzde de devam ettirmeye çalışan önemli yerleşkelerden biridir. Maksudiye Köyü, geniş bir ova üzerine kurulmuş, yeşil alanları bulunan, evlerin arasındaki mesafelerin fazla olduğu, bahçe düzenine önem veren yapısıyla geleneksel Çerkes yerleşim kültürünün izlerini taşımaktadır. Çalışmanın konusu Çerkes yerleşim kültürünün etkisiyle gelişmiş Maksudiye Köyü’nün mimari açıdan incelenmesi ve sürdürülebilirliği üzerindedir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Günümüzdeki teknolojik, ekonomik, fiziki ve sosyal gelişmeler yaşam koşullarında da önemli değişikliklere neden olmaktadır. Değişen yaşam biçimleri mimari çevreyi de etkilemektedir. Mimari çevredeki değişikliklerden ise en çok geleneksel yapılar etkilenmektedir.

Geleneksel yerleşimler halkın ortak katılımıyla oluşur ve kültürün izlerini taşıyan çözüm önerileri içerir. Dolayısıyla geleneksel yerleşimlerin geçmişi ve

bugünüyle incelenmesi insanlığa pek çok şey öğretebileceği gibi geleceği tasarlamakta da faydalı olacaktır.

Kültürel bileşenin önemli bir parçası olan geleneksel yapıların ve yerleşimlerin gelecek nesillere aktarılabilmesi için öncelikle belgelenmesi, korunması ve sürdürülmesi gerekmektedir. Bu bağlamda çalışmada, mimari yönden henüz incelenmemiş bir Çerkes yerleşimi olan Maksudiye Köyü seçilmiştir.

Tezin amacı; sadece Çerkes halkının yaşadığı Maksudiye Köyü' ndeki mimari dokuyu kültürel ve çevresel etkiler dikkate alınarak inceleyerek Çerkes kültür ve gelenekleri çevresinde gelişen geleneksel Çerkes yerleşim kültürünü korumak ve sürdürülebilir önerilerle gelecek nesillere aktarmaktır.

1.2. Çalışmanın Kapsamı ve Yöntemi

Çerkes toplumunun günümüze kadar korunabilen ya da gelenek görenekler, toplumsal ve sosyal hayatlara göre değişen konut ve yerleşim kültürü Maksudiye Köyü örneği üzerinden literatür araştırması, analizler yardımıyla tespit edilmiştir. Maksudiye Köyü'nde Çerkes yerleşim kültürünün sürdürülebilirliği ile ilgili öneriler geliştirilmiştir.

Literatür Araştırması ve Kişisel Görüşmeler:

Çerkes konut kültürü ile ilgili kaynakların çoğu Kiril alfabesi ile yazılmış olduğu için o alfabeye hakim, köy halkından Ömer Deniz ile birlikte ilgili kaynaklar irdelenerek Çerkes gelenek-görenekleri ile sosyal, çevresel ve toplumsal değerlerin etkisinde Kafkasya'da gelişen özgün Çerkes konutu araştırılmıştır.

Analiz Çalışması:

Maksudiye Köyü' ndeki geleneksel dokunun korunması ve sürdürülmesi için gerekli müdahaleleri ve yeni önerileri belirleyebilmek amacıyla; arazi yapısı – yapılaşma, doluluk – boşluk, yol – yapı – yeşil alan, tarihi dönem, özgün kullanım, yapım tekniği, kat adeti, sağlamlık başlıkları altında analiz paftaları üretilmiştir. Oluşturulan sentez paftalarıyla ise dönemsel olarak meydana gelen değişimler tespit edilmiştir. Maksudiye Köyü'ndeki çevresel, sosyal, ekonomik ve toplumsal değişimlere bağlı değişen konut ve yerleşim kültürleri mevcut örnekler irdelenerek tespit edilmeye çalışılmıştır.

Köy genelinde yürütölen analizler ve mevcut konutların irdelenmesi sonucunda köydeki geleneksel dokunun giderek değıştiğı tespit edilirken, bu değışimlerin nedenleri sorgulanmıştır.

Maksudiye Köyü'nün Geleneksel Dokusunun Sürdürülebilirliğine Yönelik Öneriler:

Maksudiye Köyü' ndeki geleneksel dokudaki bozulmanın durdurulabilmesi, geleneksel tarihi dokunun korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla geleneksel yapı ustalarının yetiştirilmesi, halkın geleneksel dokuyu koruma konusunda bilinçlendirilmesi, dokunun sürdürülebilir gelişimine yön verecek yeni yapı tipleri önerilmiştir.

2. KUZHEY KAFKASYA VE ÇERKESLER

2.1. Kuzey Kafkasya

Azak Denizi, Maniç çukurlukları, Hazar Denizi ve Karadeniz arasında kalan Apşeron Yarımadası'ndan başlayarak, kuzeybatı istikametinde toplam 1200 kilometre uzunluğundaki ünlü Kafkas sıradağlarının hem kuzeyini, hem güneyini içine alan geniş coğrafi bölgeye, genel bir ifadeyle 'Kafkasya' denilmektedir [Aslan vd., 2005].

Kuzey yarım kürede, 37-50 doğu boylamları ile 40-45 kuzey enlemleri arasında kalan Avrupa kıtasının doğu ucundaki bir parçasıdır. Kafkas sıradağlarının kuzeyinde kalan ve batısında Azak ve Karadeniz, kuzeyde Maniç çukuru, doğuda Hazar Denizi ve güneyde de dağlardan inip Karadeniz'e ulaşan İngur ırmağı ile çevrili alan 'Kuzey Kafkasya' dır [Aslan vd., 2005], (Şekil 2.1) [Web 1, 2018].

Kafkaslarda, Rusya Federasyonu'na bağlı yedi Cumhuriyet dışında Ermenistan, Gürcistan, Azerbaycan, Azerbaycan'a bağlı Nahçıvan ve Yukarı Karabağ özerk bölgeleri, Acaristan, Abhazya (bağımsızlığını 2009'da ilan eden Abhazistan) ve Güney Osetya özerk bölgeleri yer almaktadır [Demirbuğa, 2010].

Şekil 2.1. Kuzey Kafkasya haritası.

2.2. Çerkesler

Çerkesler ile Kuzey Kafkasya halklarının, tarihleri ve kültürleri hatta isimlendirilmeleri konusunda netleşmemiş birçok nokta vardır. Bunda, bünyelerini oluşturan etnik çeşitliliğin yanında, tarihsel ve kültürel köklerinin insanlık tarihinin ilk dönemlerine kadar uzanmasının etkisi büyüktür [Ersoy ve Kamacı, 1992].

Çerkes, Karadeniz'den Hazar Denizi'ne kadar olan Kuzey Kafkasya topraklarında yaşayan halkların ortak adıdır. Avrupalılar, Araplar ve Türklerce kullanılan bir terimdir. Hiçbir Kuzey Kafkasya halkı kendi dilinde Çerkes adını kullanmaz. Çerkes grubunu oluşturan halklar günümüzde on ayrı dil ve lehçelerini konuşurlar. Ayrı diller konuşan Çerkesleri güçlü bir biçimde birleştiren unsur, ortak gelenek ve töreleri, özgün ve köklü kültürleri, benzer sosyal yapıları ve bunların oluşturduğu biçimlenmedir. Karadeniz kıyısındaki Abaza ile yüzlerce kilometre kuzeydeki Karaçay, Adige; doğudaki Asetin, Çeçen, Hazar kıyılarındaki Avar ve diğerleri tamamen ayrı diller konuşur, ancak bin yıldan beri aynı elbiseyi giyer aynı toplum kurallarına bağlıdırlar. Çocuklarını benzer şekillerde terbiye ederler. Çerkes gruplarından Adige, Ubih, Abaza, Çeçen, Lezgi, Avar ve başka bazı Dağıstanlı gruplar bir görüşe göre Kafkas dil grubunun kuzey bölümünü oluşturur ve birbirleriyle akraba diller konuşurlar [Ersoy ve Kamacı, 1992].

2.3. 1864 Sürgünü

18 yüzyılın başlarından başlamak üzere Rusların Kafkasya üzerine akınları daha düzenli ve daha sistemli olmaya başladı. Sıcak denizlere ve Hindistan'a kestirmeden ulaşmak isteyen Çarlık Rusyası Kafkasya' nın fethini temel politikalarından biri olarak benimsemişti. Petro I. bu amaç doğrultusunda 1720 yılında Terek Irmak' ının aşağı mezasında Rus köy ve kasabaları kurdu. 1735 yılında elindeki bazı toprakları İran' a bırakmak zorunda kalan Ruslar bu kayıplarını Çerkeslerden toprak alarak telafi etmek istemiş ve bu amaçla Kuzey Kafkasya' ya saldırmıştır [Ersoy ve Kamacı, 1992].

1864 yılında savaş kaybedilince Ruslar Karadeniz sahillerinde Çerkes yerleşimlerini tamamen ortadan kaldırdılar. Bu bölgede oturan Adige, Ciget (Asadz Abazası) ve Ubih halklarının tamamını yerlerinden ettiler ve Adigeler' in de yüzde

sekseni ve Ubıkh ve Cigetlerin tamamı Osmanlı topraklarına sürüldü [Ersoy ve Kamacı, 1992].

1864 sürgünü hakkında birçok tahmini rakam verilmesine karşı en çok kullanılan değerler 1.000.000-1.500.000 kişidir. Yolda ölen yüz binlerce insandan başka, ulaştıkları Osmanlı topraklarında salgın hastalıklar, açlık vb. nedenlerle yüz binlerce insan öldü. [Ersoy ve Kamacı, 1992].

2.4. 1864 Sürgününden Sonra Çerkesler

‘Göç’ ya da ‘sürgün’ olarak adlandırılan ve Çerkeslerin, özellikle de Kuzey-Batı Kafkasya’ da oturan Şapsığ, Ubıkh, Abhaz, Abadzah halklarının 3-4 bin yıllık tarihinin en dramatik olayının sonuçları bu halkların geleceğini karanlıklara gömmüştür [Ersoy ve Kamacı, 1992].

Kuzey Batı Kafkasya Adigeleri nüfuslarının yüzde seksenini bu göçte kaybettiler. Göçten önce Adige kabileleri arasında en fazla nüfusa sahip olan Şapsıglar Kafkasya’ da yok denecek kadar azaldı [Ersoy ve Kamacı, 1992].

Yeni yerleşim yerleri Osmanlı Devleti’ nin politik çıkarları doğrultusunda belirlenmişti. Çerkesler yeni yerleşim yerleri olan Osmanlı topraklarında; Sinop Reyhanlı arasına düz bir çizgi halinde çeşitli yerlere, Marmara bölgesine ve Ürdün ile Suriye sınırına yerleştirilmişlerdir. Günümüzde Türkiye’de yoğun olmakla birlikte, Suriye, ABD, Ürdün, Yugoslavya, Almanya ve Fransa gibi birçok ülkede Adige toplulukları mevcuttur [Demirbuğa, 2010].

Göçten sonra Rus topraklarında kalan Adigelerin Kabardey kolu Terek eyaleti ile Sivastopol vilayetine (bugünkü Stravropol ili), Abzah, Cemguy, Şapsığ, vb. diğer Batı Adigeleri ise Karadeniz vilayetine (bugünkü Krasnoder ili) bağlanmıştır. 1918 yılında kurulan Kuzey Kafkasya Cumhuriyeti’ nin bir üyesi olan Adigeler bu cumhuriyetin çok kısa ömürlü olması yüzünden tekrar başıboş kalmış, 1917 devriminden sonra da Kuzey Kafkasya’ da kurulan üç özerk oluşum içinde yer almıştır. Bunlar Adige Özerk Bölgesi (Başkenti Maykop), Kabardey-Balkar Cumhuriyeti (Başkenti Nalçik) ve Karaçay Çerkes Özerk bölgesi (Başkenti Çerkesk) ’dir [Ersoy ve Kamacı, 1992].

3. GELENEKSEL ÇERKES KÜLTÜRÜ

Çerkez kültürü köylü bir içerik taşır. Köy ilişkileri içerisinde oluşmuştur. Kentsel üretim ilişkileri, ulusal materyallerin değişimi, alışveriş, Çerkes kültürünün özellikleri değildir. Çerkez kültürü içerisinde kişi her türlü ihtiyacını kendisi üretmek durumundadır. Ustadır; evini kendisi yapar, çiftçidir; toprağı eker, çapalar hasadını yapar, tarlasını çitlerle çevirir, çobandır; hayvanını besler, şarkı söyler, dans eder, ava gider, ata biner hatta gerektiğinde savaşçısıdır. [Saltık,1997].

Çerkes toplumu, “Khabze” adı verilen kurallarla yönetilir [Aslan, C., vd., 2005]. “Khabze” en basit görgü kuralından, gelenek ve göreneklere, örf ve adetlerden ahlak ve din kurallarına, hatta yazılı olmayan yasa ve anayasa kuralına kadar toplumu yöneten bütün kuralları ifade eder. Kız istemeden gelin almaya, düğün merasiminden düğünde oyuna çıkış ve dans kurallarına, gelinin kendi ailesine götürülmesinden tekrar geri getirilmesine, doğumdan çocuğun yürüme çağına girmesine, çocuğun eğitilmek üzere başka bir aileye verilmesinden, eğitildikten sonra tekrar kendi ailesine gönderilmesine, sokakta atlı veya yaya olarak yürümekten, oturup kalkmaya, konukluğa, savaştan barışa kadar tüm yaşam biçimini şekillendirir [Aslan, C., vd., 2005].

“Khabze” denilen geleneksel hukuk kuralları esas olarak “Xase” adı verilen yasama meclisi tarafından oluşturulur. Uygulama toplumun tümü tarafından izlenir ve denetlenir. Geleneksel Çerkes toplumunda yaygın ve etkili bir sosyal denetim mekanizması vardır. “Khabze”ye aykırı davranışlar, öncelikle yerel düzeyde çözülmeye çalışılır. Mümkün olduğu kadar üst düzeydeki toplum önderlerine “Thamade”lere ulaştırılmamaya çalışılır [Aslan, C., vd., 2005]. Bununla birlikte, yerel düzeyde çözülemeyen sorunlar hiyerarşik olarak bir üste ve en üst düzeyde de “Xase”ye taşınır. “Khabze”ye aykırı davranışların çeşitli yaptırımları vardır [Aslan, C., vd., 2005]

Çerkez kültür ve medeniyeti; Dili, Nart Destanları, Khabzesi, dini ve ahlaki anlayışı, folklörü, giyim tarzı, aile yaşantısı, misafirperverliği, eğitimi ve tarihte yaşanan olaylar karşısında kendine has davranışı ile yüzyıllardan beri yaşatılmaya çalışılmaktadır.

3.1. Toplum

Çerkes kültürü içerisinde, bireyin kazancını değerlendirip, malını, kârını büyütmek gibi bir kaygısı olmamıştır. Tek amacı kendi ihtiyaçlarını karşılamaktır. Maddi değer yargıları ve üretim fazlalığı başlangıçta pek önemli olmamıştır. Çerkes insanı için toplum içerisindeki ortaklaşa bakış çok daha önemlidir. Ancak zaman içerisinde üretim fazlalığı ile birlikte Çerkes toplumu içerisinde de servet sahibi olanlar ve olamayanlar arasında kültürel farklılaşmalar oluşmaya başlamıştır [Saltık,1997]. Feodal dönemde Çerkeslerde sosyal yapı; “Pşı” [Prens], “Vork” [Soylu], “Fekol” [Köylü], “Pşıtlı” [Köle] lerden oluşmaktaydı [Saltık,1997], (Şekil 3.1), [Mir,2007].. 19. Yüzyılda Anadolu’ya göç eden Çerkes topluluklarında feodal dönemdeki sosyal bölünme devam ettirilmemiştir [Saltık,1997]. Bu nedenle Anadolu’daki Çerkes yerleşimlerinde yer alan konutlar sosyal yapıya göre farklılıklar göstermemektedir.

Şekil 3.1: Feodal dönemde Çerkeslerde sosyal yapı.

3.2. Aile Yapısı

Çerkeslerin toplum hayatında aile önemli bir yer tutar. Çerkes aile hayatı resmiyet esasına dayanır [Baj,1969]. Bu resmiyete rağmen bireyler arasında sevgi, samimiyet, bağlılık, saygı ve neşe ile kurulan düzenli bir aile hayatı görülür [Baj,1969].

Çerkes aile reisi olan baba, aile fertlerine karşı şefkatli bir amir görevini daima muhafaza eder. Ailenin tüm bireyleri de kendisine karşı hürmetkâr ve tam bir bağlılık gösterir [Baj,1969].

Çerkes ailelerinde kadın, evde değerli, şerefli, mevki sahibi ve egemen durumdadır [Baj,1969]. Çerkeslerde kadının kocasının sağında, hatta üst tarafında oturabilmesi de, annenin yerinin yüksek tutulduğunun delilidir. Kocasının bu derece saygısına erişen anneye, gelinleri “Guaşe” yani Prenses diye hitap eder ve saygı duyarlar [Baj,1969].

Asil ve zengin Çerkes aileleri erkek çocuklarını ekseriyetle, kız çocuklarını da nadiren babalığa verirlerdi. Babalığın terbiyesine verilen çocuğa “P’ur”, onu yetiştiren kişiye de “Bjok” denilmektedir. “Bjok”, aile içinde “P’ur”u hakiki bir prens gibi görür, ona mümkün olduğunca en güzel elbise, silah ve atı verirdi. “P’ur” baba evine 10 ila 15 yaşları arasında büyük bir merasimle dönerdi [Baj,1969]. Günümüzde çocukların babalığın terbiyesine verilmesi Anadolu’da artık sürdürülmemektedir.

Çerkes kızları istiklal ve hürriyet sahibi [Baj,1969], aileleri tarafından sevgi ve saygı çerçevesinde, erkek ve kız arkadaşlarıyla istediği gibi görüşebilen [Baj,1969], evin işlerinde annesine yardımcı olan [Baj,1969] bir terbiyeyle yetiştirilir.

3.3. Gelenek ve Görenekler

Çerkes toplumu, sürgünden bugüne kadar geçen 153 yıllık süre içinde Anadolu’da gelenek ve göreneklerini korumakla birlikte, içinde bulundukları Türk toplumunun da gelenek ve göreneklerinden etkilenmişlerdir. Gelenek ve görenekler günümüzde eski önemini kısmen kaybetmiştir. Çerkes toplumunda hala geçerli misafirperverlik anlayışı, folklörü ve yemek kültürü bu bölümde aktarılmaya çalışılmıştır.

Misafirperverlik Çerkeslerin en büyük faziletlerindendir [Baj,1995]. Kafkasya’ da her evin muhakkak bir misafir odası olduğu bilinmektedir [Baj,1995], (Şekil 3.2), [Web 2, 2018]. Misafirin mevkiine göre yatak ve yemek çıkarmak üzere hazırlıklı bulunmak da her kadının vazifesidir [Baj,1969].

Misafirin, misafir odasına ne kadar uzak mesafede atından indiği onun mevkiisini göstermekteydi. Sadece “Thamate”ler [yaşlı ve soylu kişiler] odanın önüne kadar attan inmeden gelebilmekteydi [Baj,1969]. At teri kuruyuncaya kadar gezdirildikten sonra yaz günleri misafir odasının yanında bulunan ağaçların gölgesine, kış günleri ise ahıra bağlanmaktaydı [Baj,1969]. Çerkeslerde misafirlik müddeti misafirin arzusuna bağlıdır.

Şekil 3.2: Misafirhane (Haceş).

Çerkesler çalıştıkları kadar eğlenmek ihtiyacı da hissederler. Milli oyunlar, koşmalar, at yarışları, boks, disk, düğünlerde bayrak yarışları, kız kaçırma sporları, at üstünde hünerler, güreşler, gülle kaldırmalar gibi sporun çeşitli türleriyle ilgilenirler [Baj,1995]. Bütün spor hareketleri kırlarda, çayırlarda, ovalarda yapılır [Baj,1995].

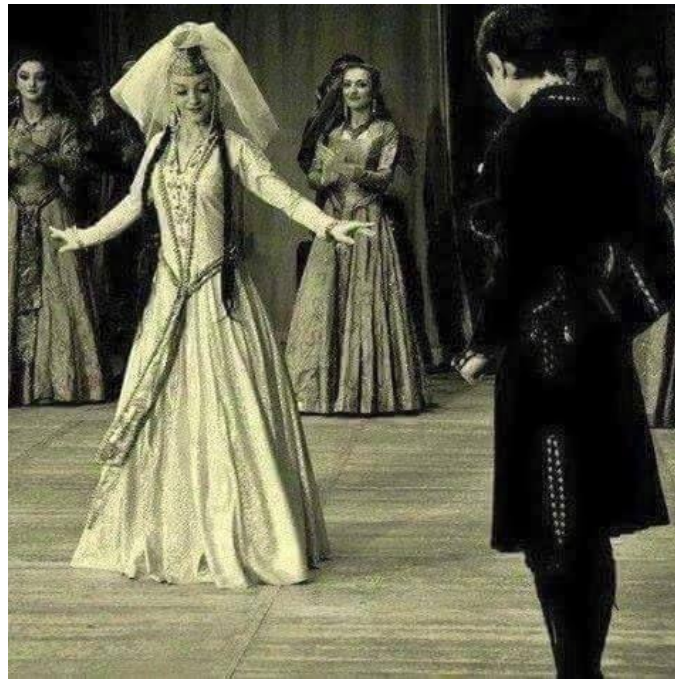
Çerkes milli oyunlarında terbiye, nezaket ve birbirine saygı esastır [Baj,1995]. Bütün kız ve erkekler oyunlara katılırlar. Çerkes kızları başlarında “Dişşepao” dedikleri taçlarıyla veya ince beyaz tül örtüleriyle, erkeklerde kalpaklarıyla oyuna katılırlar. Başı açık oynamak adaba aykırıdır. Ceketle oynayanların düğmeleri ilikli bulunur. Yaşlı ve mevki sahibi kimselerin oyununda herkesin ayağa kalkması adettir. Kız ve erkekler oyun sırasında birbirlerine arkalarını dönemezler [Baj,1995].

Oyunlar canlı ve hareketli olur. Herkes bu topluluğa katılır. Oyuna katılmayan seyirciler ayakta el çırpırlar [Baj,1995]. El çırpırlar bu şekilde oyuna katılmış olurlar. Herkes bu eğlentilere giderken kızlarını beraberinde götürürler [Baj,1995].

Oyunları “Hatykue” idare eder. Bu kişi oyunun komiseridir. Her şey ona sorulur ve oyunun düzen ve intizamından yalnız o sorumludur. Kimse onun hareketine, işine karışamaz. “Hatyakue” genellikle erkektir. Nadiren orta yaşlı bir kadın olur [Baj,1995].

Kuzey Kafkas Çerkes milli oyunlarının birçok çeşitleri vardır. Fakat yaygın olanları: “Tleperüj, Kafe, Besleney, Şeşen, Apsuva, Vıg, Guasevuj”dur [Baj,1995], (Şekil 3.3), [Web 3, 2018].

Çerkes mutfağının bini aşkın yemek çeşidine sahip olduğu bilinirse de bugün çoğu unutulmuştur. Geleneksel Çerkes Mutfağı, et ve et ürünü yemekler bakımından oldukça zengindir. Haşlanmış sığuş et, et suyu, kurutulmuş et, Çerkes sucuğu, Çerkes salamı, Çerkes kavurması, Çerkes tavuğu... vb. başlıca et ürünleri yemeklerindendir. Süt ve süt ürünleri de Çerkes mutfağında önemli bir yer tutar. Bunlardan, kışlık yoğurt, kundıpsov, Çerkes peyniri türleri ve kefir başlıca süt ürünleridir. Çerkes boylarının her birinin favori yemek türleri vardır. Bunlardan; şıpsı-paste, psıhalıve, halüj, gubate, abısta, acıka, fitçın, gabın, gılınş, velibah, gılğanış, hinkal ilk akla gelenlerdir [Aslan, C., vd., 2005], (Şekil 3.4), [Web 4, 2018].

Şekil 3.3:Folklör.

4. GELENEKSEL ÇERKES KONUT KÜLTÜRÜ

Çerkesler binasına değil, istiklal ve hürriyetine bağlıdır. Savaşlar sonucu yer değiştirme ihtimallerini bildikleri için evlerini muhafaza etmek uğruna esareti kabul etmezler [Baj,1969]. Kıymetli binalara bağlanıp hem yurdunun, hem şahsının istiklalini birden kaybetmemek düşüncesindedir [Baj,1969].

Tabiat, Çerkesleri yüzyıllarca paydar olacak muazzam kagir binalar meydana getirmek ihtiyacına yöneltmemiştir. Ormanlarının huzur veren bölgesinde oturan Çerkesler' in meskenlerini ahşaptan yapmaları tabii görülür. O dönemde ahşaptan bina yapmak 5-10 günlük iştir. Çünkü tabiat bütün inşaat malzemelerini binanın yapılacağı yerde hazırlamıştır. Bundan dolayı her şeyde tabiata uyan ve pratik olan bu halk, mesken inşası hususunda da tabiatın kolaylıklarına tabii olmuştur [Baj,1969].

Genel olarak geleneksel Çerkes köy evleri çiftlikler biçimindedir. Köy evleri ahşaptan yapılmıştır ve çoğunlukla kille sıvanmıştır. Bu evlerin damları sazlarla örtülüdür [Saltık,1997].

Çerkesler' de ev yapmak isteyen biri komşularının yardımı ile hızlıca yeni bir ahşap ev yapabilir. Bunun için kendisine yardım edenlere bir ziyafet vermekten başka bir masraf etmez. Usta ve işçi diye bir kavram yoktur [Baj,1969].

Her Çerkes az ya da çok kendi evini inşa edebilecek kadar sanat bilir. Yardım ise Çerkes sosyal hayatında mühim bir yer tutar. Bundan ötürü evsiz kalmış komşuya yardım edilir, kayıtsız kalınmaz [Baj,1969].

4.1. Konum

Çerkes yerleşim kültürü içerisinde, yapıların yerinin seçimi önemli yer tutar. Köyler ve evler kurulurken yer, arazi, toprak yapısına ve genellikle de kendilerini savunabilecekleri alanlara göre tespit edilirdi. Nemli, ıslak ve açık alanlara evler ve köyler inşa edilmezdi [Saltık,1997].

Her aile kendi tarla, bahçe ve korusunun sakin bir yerinde oturmak istemesi nedeniyle konutlar birbirinden ayrı yerlerde kurulurdu [Baj,1969]. Konut yapımına başlamadan önce yerleşim yeri çitle çevrilmekte, yapıların yapımında ve ilerleyen süreçte kullanılacak su için kuyu (Şekil 4.1), [Emel BAYKAL BEZEK fotoğraf

arşivi,2010].yapılarak yerleşim şekli belirlenmekteydi. Konutların alana yerleşiminde güneye yönelmesine özellikle dikkat edilirdi. Bunun en önemli nedeni ise kuzey rüzgarlarına karşı yapıyı korumaktı [Mir,2007].

Şekil 4.1: Kıyıboyu Boyu Şapsığ Bölgesindeki Şexek'ay-Kıçmay' daki bir kuyu fotoğrafı.

4.2. Plan Şeması

Çerkesler sıhhi şartlara uygun pavyon şeklinde meskenler inşa etmiştir. Bundan dolayı büyükçe bir ailenin konutu çeşitli pavyonlardan meydana gelmiş bir mahalle gibidir [Baj,1969], [Şekil 4.2].

Geleneksel Çerkes konutlarının genellikle;

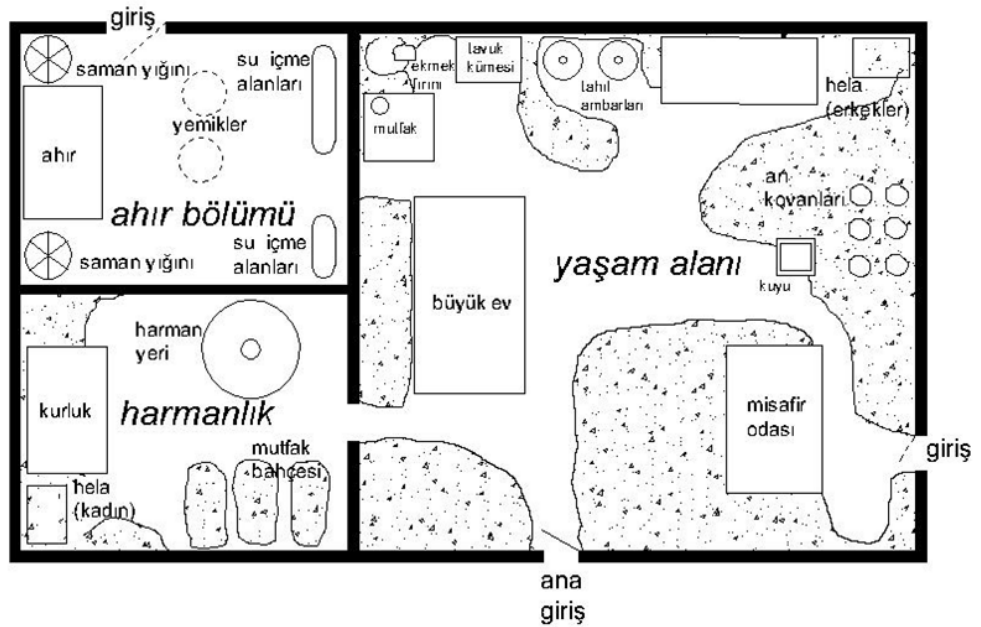
- Yaşam alanı
- Harmanlık
- Ahır olmak üzere 3 ana bölümden oluştuğu bilinmektedir (Şekil 4.3).

Yaşam alanında; “vune” büyük ev, “pış’ık” mutfak, “haceş” misafırhane, hela, tahıl ambarları, kümes, harmanlık alanında; kurluk, meyve-sebze bahçeleri, ahır bölümünde; büyükbaş hayvanların ahırları ve samanlık bulunduğu bilgisi Maykop’ta bulunan Adigey Ulusal Müzesi’ndeki geleneksel bir Çerkes konutunun maketinden

anlaşılmaktadır (Şekil 4.2), [Mir,2007]. Şekil 4.2’ de yer alan maket fotoğrafının mimari çizim olarak ifadesi Şekil 4.3’ de gösterilmiştir.

Şekil 4.2: Maykop ’taki Adigey Ulusal Müzesi’ nde sergilenen geleneksel bir çerkes konutunun maket fotoğrafı.

Şekil 4.3: Maykop’teki Adigey Ulusal Müzesi’ ndeki maket referans alınarak hazırlanan geleneksel bir Çerkes konutunun plan şeması.

4.2.1. Yaşam Alanı

Yaşam alanında;

- Büyük ev
- Misafirhane
- Hela
- Mutfak
- Fırın
- Ambar gibi yapılar bulunurdu.

Tüm bu yapıların genişliği 80 -100 cm. arasında değişen sundurmalarla çevrildiği bilinmektedir [Mir,2007], (Şekil 4.2), [Mir,2007].

Yerleşim alanındaki yapıların tümünde bulunan, geniş sahanlıklı, odadan odaya geçişlerin sağlandığı, ahşap ya da sazlardan örülen korkuluklar ile sınırlanan sundurmalar, bir odadan diğerine geçerken ıslanmayı engellediği gibi, yapının cephesindeki sıvanın ve temelin de su alarak zarar görmesini engellemektedir. Sundurmanın bir bölümüne günlük odunlar konulur, tavanına kuru et, sebze gibi yiyecekler de asılırdı [Mir,2007].

4.2.1.1. Büyük Ev (Vune)

Büyük evde [Şekil 4.3] ailenin nüfusuna göre; büyük oda, kız ve erkek çocuklarının kendi misafirlerini ağırladıkları ayrı odalar bulunduğu bilinmektedir [Baj,1969], (Şekil 4.4), [Mir,2007], (Şekil 4.5). Bu odalardan büyük oda ve kız çocuk odası bir hole oradan da sundurmaya, delikanlı odası ise direkt sundurmaya açılmaktadır [Mir,2007].

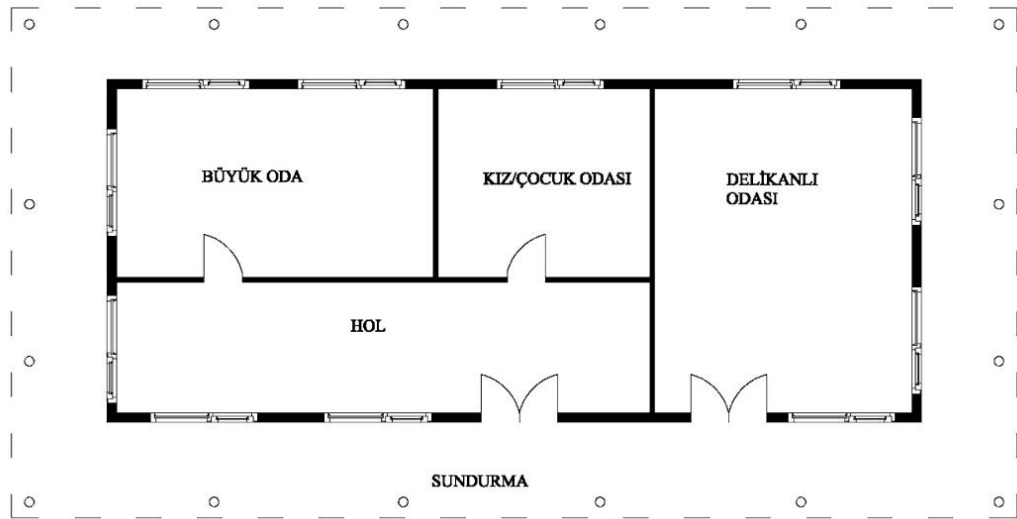
İlk önce evin büyükleri için “*Vineşxo*” denilen büyük oda yapılırdı [Baj,1969], (Şekil 4.5). Büyük ev odalarında yatakların konulduğu yaklaşık bir metre kadar yükseklikte duvara bitişik ahşap sedir yapılırdı. Peyke denilen sedirin altına da ev halkının eşyaları konulurdu. Nakışlı ve süslü Çerkes hasırı peykenin boyutuna göre yapılarak alt kısmının önüne konulurdu. Hareketli karyola adını verdikleri, ocağın sağ tarafında bulunan “*Phegur-Pxequr*” ailenin en büyüğü olan “*Thamate*” nin gündüzleri oturması ve geceleri yatması için kullanılırdı. Yerden yarım metre kadar yüksek olan bu karyolanın üç tarafında ahşap parmaklıklar vardı [Baj,1969].

Şekil 4.4: Büyük ev (Vune).

Büyük odanın yanındaki odada ana kucağından ayrılan çocukların yattıkları [Baj,1969], dikiş ve nakış gibi el işlerinin yapıldığı, evin kızının misafirlerini ağırladığı bilinmektedir (Şekil 4.5).

Çerkes kültüründe 10 yaşını geçen erkek çocuklarına verilen isim olan “*delikanlı*”nın son odada kaldığı, delikanlı odasının kapısı diğer odalar ile aynı koridora açılmayıp, dışarıya açıldığı, delikanlının misafirlerini ev halkını rahatsız etmeden bu odada ağırladığı bilinmektedir [Mir,2007] (Şekil 4.5).

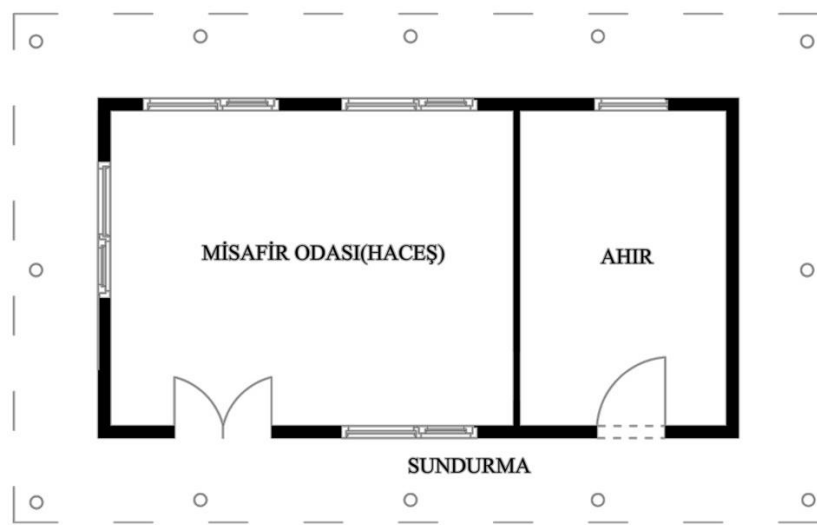
Şekil 4.5: “Çerkes Geleneği Kitabı”ndaki betimlemeler referans alınarak hazırlanmış büyük ev (Vune) Plan Şeması.

4.2.1.2. Misafir Odası (Haceş)

Yaşam alanının giriş kapısına yakın ve genellikle avlunun sol veya sağında olmak üzere misafir odasıyla ona ait ahır bulunurdu [Baj,1969], (Şekil 4.3), (Şekil 4.6), [Mir,2007], (Şekil 4.7). Misafir odası ailenin ekonomik sınıfına göre bir veya birkaç odalı olur ve içinde ocak bulunurdu [Baj,1969]. Kafkasya’ da “Pşı” (Prens), “Vork” (Soylu) gibi toplumsal sınıfların oluşmasıyla birlikte büyük ve ekonomik olarak güçlü ailelerin ziyaretçileri için ayrı ayrı misafirhaneler yaptıkları bilinmektedir [Baj,1969].

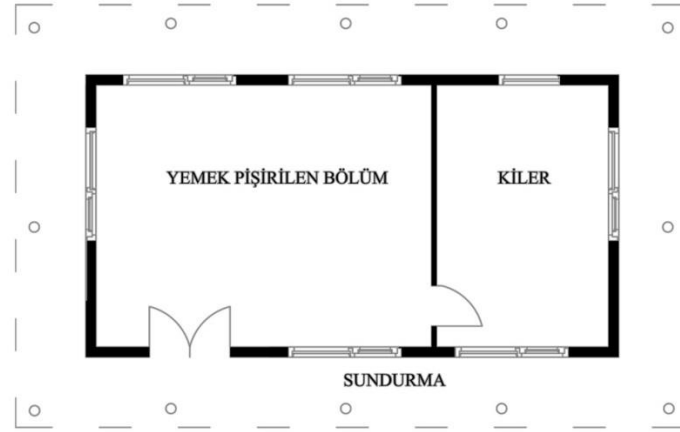
Şekil 4.6: Misafirhane (Haceş).

Şekil 4.7: “Çerkesya’ da Sosyal Yaşayış ve Adetler Kitabı”ndaki betimlemeler referans alınarak hazırlanmış misafirhane (Haceş) plan şeması.

4.2.1.3. Mutfak (Pış'ık)

Ayrı bir yapı olarak inşa edilen mutfak iki odadan oluşurdu (Şekil 4.8). İlk girilen odada yemeğin pişirildiği ocak, diğer oda da ise 3 ayaklı sofralar, tencereler, yiyeceklerin yer aldığı kiler bölümünün bulunduğu bilinmektedir [Mir,2007].

Şekil 4.8: “Çerkes Geleneği Kitabı”ndaki betimlemeler referans alınarak hazırlanmış mutfak (Pış'ık) plan şeması.

Mutfak yapısının yanında ambar (Şekil 4.9), [Emel BAYKAL BEZEK fotoğraf arşivi,2010] ve ekmeklerin pişirildiği fırın “heku” [Şekil 4.10], [Demirbuğa, 2010]. yapıları bulunurdu. Ambarlar, harmanlıktan alınan buğday, arpa, yulaf, mısır gibi mahsulü rutubetten korumak için toprağa temas etmeyecek şekilde merdivenle ulaşılabilen taşların üzerine oturtularak inşa edilirdi.

Şekil 4.9: Kıyıboyu Boyu Şapsığ bölgesindeki Şexek'ay-Kıçmay' daki bir Ambar Örneği.

Şekil 4.10: Ekmek fırını (Heku).

Üç ayaklı Çerkes sofralarının (Şekil 4.11), [Mir,2007] çapı yarım metre, yerden yüksekliği yarım metreden biraz fazladır. Küçüktür ve genellikle tek parça gürgen tahtasından yapılmıştır. Bu küçük sofralar tabak gibi kullanılmaktadır. Çerkeslerde her yemek ayrı sofralarla getirirler. Her sofa ile de temiz kaşık gelir. Sofralarda çatal yoktur. Fakat bazen küçük ve zarif bıçaklar koyulur [Baj,1995].

Şekil 4.11: Üç Ayaklı Sofra.

4.2.1.4. Hela

Çerkesler ev yapacakları arsayı belirledikten sonra ilk önce helayı yaparlardı. Çerkes konut kültüründe erkek ve kadınlar için ayrı ayrı helalar yapılırdı. Harmanlık alanının bir köşesinde bayanlar için, misafirhaneye yakın olarak da erkekler için yapılan hela yapıları bulunurdu [Mir,2007].

4.2.2. Harmanlık

Harmanlık alanında, bir odasında aletlerin olduğu, diğer odasında ise arpa, buğday gibi besinlerin öğütüldüğü değirmenin bulunduğu iki odadan ibaret kurluk yapısı, mutfakta kullanılmak üzere sebzelerin yetiştirildiği bahçe bölümlerinin bulunduğu bilgisi Maykop'ta bulunan Adigey Ulusal Müzesi'ndeki geleneksel bir Çerkes konutunun maketinden anlaşılmaktadır (Şekil 4.2), [Mir,2007]. (Şekil 4.3).

4.2.3. Ahır

Ahır bölümünde özgün adıyla '*Wozeş*' diye nitelendirilen samanlık ve her hayvan için ayrı bölmesi olan ahır yapısı bulunurdu [Şekil 4.3]. Ahırların dış duvarları hayvanları soğuktan korumak için ot veya saman dolgulu çift duvar ile yapılırdı [Mir,2007].

Ahırlarda biri küçük taneli yemler için kamış ve ya sazlardan örülmüş içi sıvalı, diğeri otlar için geniş örgü aralıklı iki tip yemlik bulunurdu [Mir,2007].

4.3.Yapım Tekniği ve Malzeme

Çerkesler, konutlarını geleneklerinin, sosyal hayatlarının ve yaşadıkları çevrenin etkisinde inşa etmişlerdir. Kuzey Kafkasya'da tarım ve hayvancılıkla uğraşan köylü toplulukları olan Çerkes halkı, doğa ile iç içe yaşamıştır. Anadolu'ya geldiklerinde de durum değişmemiştir. Çerkes halkının toplumsal ilişkilerini ve kültürünü en iyi ifade edebildiği yaşam şeklinin köy yaşamı olmasından dolayı, konut kültürü de bu yönde gelişmiştir.

Çerkesler kültürlerini binaya göre değil, binalarını kültürlerine göre yönlendirmişlerdir [Baj,1995].

Çerkes konutlarında pavyon şeklindeki yapılardan oluşan yerleşim alanı; yaşam alanı, harmanlık, ahır bölümlerine ayrılıp, yapıların yapılacağı alanlar belirlendikten sonra temel yapımına geçmeden önce temelin bitkilerden zarar görmesini engellemek amacıyla toprağa kireç atıldığı Maksudiye köyü yerlisi Ömer Deniz'den öğrenilmiştir [Ömer Deniz kişisel görüşme, 2017].

Geleneksel Çerkes konutlarında genel olarak biri ahşap kazık, diğeri taş temel olmak üzere iki tip temel uygulandığı, bilinmektedir. Ahşap kazık yönteminde zeminin en sert tabakası bulunana kadar kazılarak ahşap kazıkların toprağa gömüldüğü, taş temel yönteminde ise iri taşların toprağa zemin kat iz düşümünde oturtulmasıyla yapıldığı, konutun daha sağlam bir temele oturması için her iki temel tipinde de ahşap çerçeve oluşturulduğu bilgisi edinilmiştir [Bingöl, 2017]. Evlerin saçaklarının etrafına yapılan hendekler ile yağmur suyunun drene edilerek temelin zarar görmesi engellenmiştir [Baj,1995].

İstiklal ve hürriyetine bağlı olan Çerkesler savaşlar sonrası yer değiştirme ihtimallerini göz önünde tutarak gösterişsiz, tek katlı, doğa ile uyumlu malzeme kullanarak konutlar inşa etmişlerdir. Genellikle ormanlık alanlara yakın alanlarda yerleşmeyi tercih etmeleri nedeniyle de Çerkes konutlarının ana yapı malzemesi ahşap olmuştur.

Geleneksel Çerkes konutları beşik ya da kırma çatılı tek katlı konutlar olarak inşa edilmiştir. Duvar yükseklikleri dört metre, çatının eğiminden dolayı iç yükseklik orta bölümde altı metreyi bulmaktadır [Baj,1995]. Yerleşim alanındaki tüm yapıların beden duvarları ahşap yığma tekniğinde ya da ahşap karkas içi saz ya da kamış örgülüdür [Baj,1995]. Tavanlar ahşap karkas olarak bırakıldığı gibi saz ya da kamış örgülü olarak da yapılmaktadır [Baj,1995].

5. MAKSUDIYE YERLEŞİMİNİN GENEL ÖZELLİKLERİ

Maksudiye Köyü, 1864 Çerkes Sürgünü’nden sonra verimli toprak yapısı, iklimi ve konumu sebebiyle tercih eden ‘Jadeler’ tarafından kurulmuş bir yerleşim alanıdır.

Ovaya yerleşen sadece Çerkes halkının yaşadığı Maksudiye Köyü, “Khabze” kuralları çerçevesinde şekillenmiş, geniş yeşil alanları bulunan, evlerin arasındaki mesafelerin fazla olduğu, köy yaşam kültürüne önem veren bir düzene sahiptir. Halkın başlıca geçim kaynağı; hayvancılık ve tarımdır.

5.1.Tarihsel Gelişim

Adını, Sakarya Nehri’nden alan ve Marmara Bölgesi’nin kuzeydoğu bölümünde yer alan Sakarya, Anadolu’nun ilk yerleşim merkezlerinden biridir. Olumlu iklim koşulları, verimli toprakları, ormanları, önemli su kaynakları, ulaşım imkânları gibi sahip olduğu birtakım önemli özellikler, bölgede yerleşimi etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca, tarihin her döneminde önemli bir geçiş ve stratejik nokta durumunda olan bölge, başta Frigler olmak üzere Bithynialılar, Kimmerler, Lidyalılar, Persler, Romalılar ve Bizanslılar gibi birçok topluluğa ev sahipliği yapmıştır [Şahin,2016].

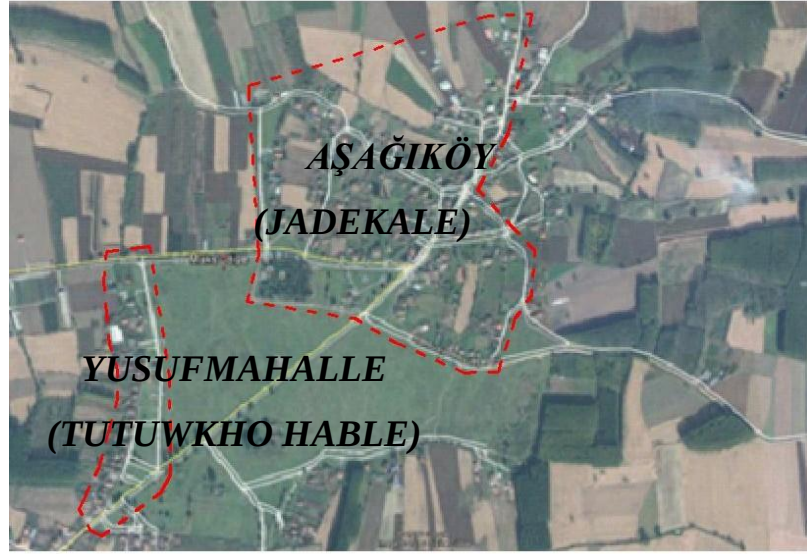
Yaklaşık olarak, M.Ö. XII. yüzyıldan itibaren önemli yerleşim merkezlerinden biri olan bölgeye, XIII. yüzyılın sonlarına doğru Osman Gazi ve arkadaşlarının fetih hareketleri başlamıştır. Osman Gazi’nin bölgedeki başarılı fetih hareketlerinin ardından, Orhan Gazi döneminde 1321’de Mudanya’nın fethinden sonra, Karadeniz’e doğru uzanan bölgenin ele geçirilmesi görevi, Konur Alp’e verilmiştir. Neticede, Konur Alp tarafından Akyazı, Hendek, Düzce bölgeleri yani günümüzdeki Adapazarı havzası fethedilmiştir. Sakarya Nehri’nin iki kolu arasında kalan adacıkta kurulan ve “Ada Karyesi” (Adaköy) adını taşıyan köy, bugünkü şehrin nüvesini teşkil etmiştir. Bu bölgede, tarım ve ticari faaliyetlere, kurulan pazara göre şekillenen yerleşim, zamanla Adapazarı hüviyetini kazanmıştır. II. Mahmud döneminde 1837’de kaza haline getirilen Adapazarı’nda, 1868’de “Adapazarı Belediyesi” adı ile belediye teşkilatı kurulmuştur. Cumhuriyetin ilk yıllarında Kocaeli Vilayeti’ne bağlı bir kaza olan Adapazarı, 1954 yılında Kocaeli’nden ayrılmıştır. Sonuçta, merkez

ilçesi Adapazarı olan, Sakarya Vilayeti kurulmuştur. Bölgenin en önemli ekonomik, ticari, sosyal ve kültürel merkezlerinden biri olan Sakarya sebze, meyve, kereste gibi tüketim mallarının temininde, Osmanlı'nın ilk dönemlerinden itibaren büyük öneme sahip olup, önemli yerleşim merkezlerinden biri olmuştur. Sahip olduğu özellikler, her dönemde bölgede yerleşimi etkilemiştir ve bölgenin sürekli göç almasının da önemli nedenleri arasındadır [Şahin,2016].

Günümüzde Sakarya bölgesinde; Manavlar, Yörükler, Çerkesler, Abhazlar, Gürcüler, Lazlar, Hemşinliler, Tatarlar, Boşnaklar, Arnavutlar, Pomaklar, Sırplar, Muhacirler, Kurmançlar, Zazalar, Karadenizliler, Çingeneler/Romanlar, az da olsa Ermeni, Rum ve Arap göçmenler yaşamaktadır. Göçmenlerin bir kısmı mevcut mahalle ve köylere yerleştirilirken, bir kısmı için de imkânlar dâhilinde yeni yerleşim yerleri kurulmaya çalışılarak, göçmen köyleri inşa edilmiştir.

Maksudiye Köyü, 1862/1863 yılı başlarında Çerkeslerin, Kafkaslar'dan Osmanlı topraklarına kitleler halinde zorunlu göçü neticesinde Anadolu'ya gelen Çerkes göçmenlerden bugünkü bölgeye gelen Jadelar tarafından kurulmuş eski bir Çerkes köyüdür [Şahin,2016].

Halk kendi aralarında birtakım kabilelere ayrılmasına rağmen, din, dil ve âdetler bakımından mütecanistir. Köy nüfusunu meydana getiren Çerkes kabileleri Şapsığ ve Abzah (Abzex) olmak üzere iki ana kabileye ayrılmıştır. Edinilen bilgilere göre, köye yerleşen Çerkeslerin sülalelerinin isimlerini şu şekilde sıralamak mümkündür: Hantuw, Sowmiz, Xhusti, Açümijj, Thaghusse, Natxhue, Jade, Wussiy, Guser, Ssawes'u, Lheç"as, Nas, Deguf, Ssawkhue, Kobli, Pssawkhue, Bage, Khuy, Zel"i, Arek, Beçase, Sshalaxhue, Ak"eo, Ssegasse, Aç"eo, Sasekhue, Hatxi, Taymez, Kobli, Psinetxhuc, Egu ve Besniy kabilesinden Thamzikhue dir. Bunlar Şapsığ olanlardır. Ayrıca Abzex olan iki tane daha sülale vardır. Bunlar Sevgen ve JjaJJiy'dir. Maksudiye köyünün, köye ilk gelen Jadekale ve sonradan gelen Tutuwkho Hable olmak üzere iki kısımdan oluştuğu ifade edilmiştir [Şahin,2016], (Şekil 5.1), [Web 5, 2017].

Şekil 5.1: Maksudiye Köyü yerleşimi.

5.2.Coğrafi Konum ve Ulaşım

Maksudiye köyü, Sakarya ilinin Söğütü ilçesine bağlı olup, Sakarya iline 17 km, Söğütü ilçesine ise 10 km uzaklıktadır [Şahin,2016] . Ferizli, Poyrazlar, Beylikkışla, Kurudil köyleri ve Sakarya nehri ile çevrili bölgede yer alır (Şekil 5.2), [Web 5, 2017].

Şekil 5.2: Maksudiye Köyü yerleşimi

Maksudiye Köyü, Marmara Bölgesi'nin doğusunda yer alması nedeniyle Akdeniz ile Karadeniz iklimini bir arada görmek olası, bu nedenle yazları serin, kışları ılık ve yağışlıdır [Web 6, 2018].

5.3.Yerleşim Dokusu

Maksudiye Köyü Aşağıköy [Jadekale] ve Yusufmahalle [Tutuwko] olmak üzere iki mahalleden (hable) oluşmaktadır (Şekil 5.1), [Google Earth-2017]. Sadece Çerkes halkının yaşadığı Maksudiye Köyü, “Khabze” kuralları çerçevesinde şekillenmiş, evlerin arasındaki mesafelerin fazla olduğu, orta bölümünde köy halkının ortak kullandığı geniş yeşil alanı bulunan bir köydür.

Yusufmahalle [Tutuwko]'de bulunan küçük camii ve Aşağıköy [Jadekale]'de bulunan büyük camii lojmanı ile hizmet vermektedir. Köyün kendi bütçesinden bakımını sağladığı mezarlığı bulunmaktadır. Günümüzde eğitim faaliyetini sürdürmeyen bir ilkokul yapısı bulunmaktadır.

Maksudiye Köyü'nde 363 adet yapı bulunmaktadır. 362 tanesi geleneksel Türk evi plan şemasına sahip olup, sadece bir tanesi Çerkes konut kültürünü yansıtmaktadır (Şekil 5.3). Geleneksel Çerkes konutlarının plan tipine sahip, Aşağıköy [Jadekale]'de bulunan bu konut yapısı tek katlıdır. Beden duvarları ahşap karkas içi tuğla dolguludur. Alaturka kiremit çatı örtüsü olan bu yapı, günümüzde kullanılmamaktadır. Kullanıldığı dönem içerisinde, ihtiyaçlar doğrultusunda yapının planlama anlayışı ve cephe düzeni değiştirilmiştir. Hol ve delikanlı odasının dışarı açılan kapıları kapatılarak, sundurması da kaldırılmıştır.

Şekil 5.3: Çerkes Köy Evi, Maksudiye, 2017.

Köyün coğrafi, toplumsal, sosyal, kültürel ve mimari değişimlerini incelemek için arazi yapısı, doluluk-boşluk, tarihi dönem, özgün kullanım, mevcut kullanım, yapım tekniği, kat adeti, sağlamlık durumlarını gösteren analizler hazırlanmıştır.

5.3.1. Arazi Yapısı ve Yapılaşma

Köydeki arazi ve yapısı ve yapılaşma analizi; kamusal alanlar, özel yapılar, özel yeşil alanlar, kamusal yeşil alanlar ve mevcut yapılar arasındaki ara ve ana yollar olarak sınıflandırılmıştır.

Maksudiye Köyü' nün arazi yapısı incelendiğinde düz bir alana yerleşen ve köy halkının ortak kullanım alanı olan ova ile birbirine bağlanan iki mahalleden oluştuğu, alandaki yapıların genellikle yol cephesinde konumlandığı, genellikle bahçe ve ahır bölümlerinin konutların arkasında bulunduğu, mezarlık, ilkokul, köy kahvesii Maksudiye Köyü Kadınları Dayanışma Lokali gibi kamusal alanların bulunduğu, tespit edilmektedir [Ek-A].

5.3.2. Doluluk-Boşluk Analizi

Maksudiye Köyü' nde doluluk-boşluk analizi; yapılar, yeşil alanlar, yollar, bahçe duvarları ve konut bahçeleri olarak sınıflandırılmıştır.

Köyün geneline bakıldığında neredeyse yarısında yapılaşmanın olduğu, geri kalan kısmının ise özel ve kamusal yeşil alanlardan oluştuğu, gelenek ve görenekleri sonucunda yapılar arasında geniş mesafeler, yüksek bahçe duvarları, büyük bahçeler bulunduğu görülmektedir. Arazilerin çitlerle ayrılması Maksudiye Köyü' nde Sakarya Nehri taşmalarından sonra yerini yüksek duvarlara (Şekil 5.4) bırakmış olsa da ahır yapıları ve harmanlık alanı yaşam alanının genellikle arkasında bulunmaktadır [Ek-B].

Şekil 5.4: Yusufmahalle [Tutuwko]' deki geleneksel doku.

5.3.3. Tarihi Dönem Analizi

Köy halkı ile yapılan görüşmeler sonucunda Maksudiye Köyü'ndeki en eski yapının köye ilk gelen Jadeler tarafından 1930 tarihinde yapıldığı bilgisi ev sahipleri ile yapılan görüşmelerde edinilmiştir.

Geleneksel dokunun değişmesine yol açan yapılardaki plan şeması, yapım tekniği ve malzeme gibi mimari özelliklerin değişimlerinin 1943, 1967 ve 1999 yıllarında meydana gelen depremlerden sonra meydana geldiği gözlenmiştir.

Elde edilen veriler sonucunda tarihi dönem analizi; köydeki en eski tarihli yapı ve yaşanan büyük depremler baz alınarak dört gruba ayrılarak incelenmiştir. Maksudiye Köyü' ndeki yapıların tarihi dönemi ile ilgili veriler Tablo 5.1' de yer almaktadır [Ek-C].

Tablo 5.1:Tarihi dönem analizi tablosu.

Tarihi Dönem	Adet	Yüzde
1930-1943	34	9,36
1944-1967	83	22,86
1968-1999	91	25,77
2000 ve sonrası	154	42,42
Toplam	363	100

5.3.4. Özgün Kullanım Analizi

Köy Muhtarı Himmet Özdemir ile yapılan görüşme ile alanda yer alan 4 adet eğitim yapısının özgün kullanımındaki ilkökul işlevine 2002 yılına kadar devam ettiği bilgisi edinilmiştir. 7 adet ticaret yapısından 3 tanesi sera, 2 tanesi bakkal, 1 tanesi köy kahvesi ve 1 tanesi de Maksudiye Köyü Kadınları Dayanışma Derneği Lokali olarak hizmet vermektedir. Çerkes konut kültürünün tanıtıldığı Çerkes Müzesi' de 2008 yılında açılmıştır. Maksudiye Köyü' ndeki yapıların özgün kullanım analizi ile ilgili veriler Tablo 5.2'de yer almaktadır [Ek-D].

Tablo 5.2: Özgün kullanım analizi tablosu.

Özgün Kullanım	Adet	Yüzde
Konut	218	60,05
Ahır/Depo	118	32,50

Eğitim	4	1,10
Dini Yapı	3	0,82
Ticaret	7	1,92
Müze	1	0,27
Çeşme	12	3,30
Toplam	363	100

5.3.5. Mevcut Kullanım Analizi

Yapılan analizler sonucu çalışma alanında konut, ahır/depo, eğitim, dini, ticaret, müze ve çeşme yapıları olduğu görülmüştür. Maksudiye Köyü’nde yürütülen mevcut kullanım analizinde yapıların çoğunlukla konut olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Analizler sonucu alanda yer alan yapılarda zaman içinde herhangi bir yapının işlevinde değişiklik olmadığı, fakat bazı yapıların kullanılmadığı tespit edilmiştir. Özgün kullanımında ilkokul yapısı olan 4 adet yapı, 12 adet çeşme ve 5 adet konut yapısı günümüzde kullanılmamaktadır. Maksudiye Köyü’ndeki yapıların mevcut kullanım analiz sonuçları Tablo 5.3’de yer almaktadır [Ek-E].

Tablo 5.3: Mevcut kullanım analizi tablosu.

Mevcut Kullanım	Adet	Yüzde
Konut	213	61,60
Ahır/Depo	118	34,53
Dini Yapı	3	0,83
Ticaret	7	0,83
Müze	1	0,28
Kullanılmayan Yapı	21	2,49
Toplam	363	100

5.3.6. Yapım Tekniği Analizi

Alanda mevcut olan yapıların çoğunluğunun betonarme olduğu tespit edilmiştir. Bunu takiben yığma + ahşap karkas yapılar %39,66, yığma yapılar %3,58, ahşap karkas ve prefabrik yapılar %2,47 oranındadır. Özgün yapım tekniğinin büyük oranda kaybolduğu aşağıdaki analiz sonuçlarında da görülmektedir (Tablo 5.4) [Ek-F].

Tablo 5.4: Yapım tekniği analizi tablosu.

Yapım Tekniği	Adet	Yüzde
Betonarme	188	51,79
Yığma + Ahşap Karkas	144	39,66
Yığma	13	3,58
Ahşap Karkas	9	2,47
Prefabrik	9	2,47
Toplam	363	100

5.3.7. Kat Adeti Analizi

Çerkes konut kültüründeki yapıların tek katlı olması durumu, incelenen yapıların büyük bir bölümünde de devam etmektedir. Sakarya nehri taşmaları ve depremlerden sonra yıkılan yapıların yerine yapılan yeni yapıların iki katlı inşa edildiği tespit edilmiştir. Bir adet üç katlı yapı bulunmaktadır. Maksudiye Köyü’ndeki yapıların kat adeti analiz sonuçları Tablo 5.5’ de yer almaktadır [Ek-G].

Tablo 5.5: Kat adeti analizi tablosu.

Kat Adeti	Adet	Yüzde
1	294	80,99
2	68	18,73
3	1	0,27
Toplam	363	100

5.3.8. Yapı Sağlamlık Analizi

Cephe ve kullanım durumu açısından yapılan gözlemler sonucu elde edilen strüktürel durum verilerinin tüm alan üzerindeki dağılımı Tablo 5.6’ da yer almaktadır [Ek-H].

Tablo 5.6: Yapı sağlamlık analizi tablosu.

Yapı Sağlamlık	Adet	Yüzde
İyi	166	45,73
Orta	189	52,06
Kötü	8	2,20
Toplam	363	100

5.3.9. Tescil Önerileri

Özellikle kırsal alanda, kırsal mimari tanımının da içinde yer alan çevresel değerler ve gelenekler, yapıların karakteristiğidir. Sadece evleri taşınmaz kültür varlığı olarak tescilleyip kaderleriyle baş başa bırakmanın koruma ve yaşatma anlamında çok da faydalı olmadığı bugün artık açıkça görülmektedir. Bazı durumlarda ekonomik olarak kalkınabilen köylerde yaşam devam etmekte ve yaşayan köylerde evler küçük müdahale ve tadilatlarla korunabilmektedir. Ancak tescilli yapıların olmadığı köylerde ise maddi imkanlar doğrultusunda köy evleri yıkmakta ve kent yerleşiminden farklı olmayan çok katlı yapılar inşa edilmektedir. Bu bağlamda, koruma alanında kırsal ve kentsel ölçekte farklı yaklaşımlar geliştirmek ve farklı ilkeler belirlemek pratik ve anlamlı bir çözüme ulaşmaya yardımcı olacaktır [Muşkara, 2017] .

Yapı, yapı grubu veya yapı parçasının korunması gerekli kültür varlığı niteliğini kazanabilmesi, özgünlüğünün yanı sıra, bütünlük, tarihsel değer, belgesel değer, estetik ve sanatsal değer, teknik değer, enderlik-teklük değeri, grup değeri, kullanım değeri, folklorik değerlerin bir veya birkaç tanesine sahip olmasıyla mümkündür [ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi, 2013].

Analizlerin değerlendirilmesi sonucu 1930-1943 yılları arasında yapılan konutlar ile Ek-I'de gösterilen ve Maksudiye Köyü' nün geleneksel Çerkes köy evlerinden sonraki dönemini kapsayan ve geleneksel Türk evi plan şemasına sahip, tarihsel, sanatsal, enderlik-teklük, folklorik ve belgesel değerleri taşıyan, dokuya uygun olarak yapılan yapıların tescillenerek korunması ve sürdürülmesi önerilmektedir [Ek-I/a], [Ek I/b], [Ek I/c].

5.3.10. Analizlerin Değerlendirilmesi

Çerkes kültürüne uygun olarak düz bir alana kurulan Maksudiye Köyü'nde bahçe duvarlarıyla birbirinden ayrılmış ayırık nizamda konut dokusu tespit edilmiştir. Yine “Khabze” kurallarına göre şekillenmiş bahçe plan düzenlerinde yol cephesinde bulunan konutların arkasında harmanlık ve ahır bölümlerin yer aldığı görülmektedir.

Yapılan analizler sonucunda köyde bulunan 363 yapının 34 tanesi 1930-1943 yılları arasında, 83 tanesi 1944-1967 yılları arasında, 94 tanesi 1968-1999 yılları arasında ve geriye kalan 154 yapının 1999 depremi sonrası yapıldığı görülmüştür.

Köydeki yapılar konut, ahır/depo, eğitim, dini, ticaret ve müze işlev başlıkları altında toplanmıştır. Yapıların genelinde işlev değişikliği görülmezken, 12 adet çeşme, ilk dönem konut yapılarından 5 tanesi ve artık eğitim faaliyetine devam etmeyen 4 okul yapısı bugün kullanılmamaktadır.

Günümüzde yapıların çoğunluğunun 1999 yılındaki depremden sonra yapılmasından dolayı yapı sağlamlık durumunun genel olarak iyi ve orta sınıfında olup, yaygın yapım tekniğinin betonarme olduğu tespit edilmiştir. Özgün yapım tekniğinin büyük oranda kaybolduğu gözlenirken, yapıların yaklaşık %50' sinin betonarme, %40' nin yığma+ahşap karkas, %4' nün yığma ve %3' lük kısmının ise ahşap karkas ve prefabrik yapım tekniklerine sahip oldukları görülmektedir.

Çalışma alanında yapılan tarihi dönem ve kat adeti analizlerinin sentezi (Tablo 5.7) sonucu; Maksudiye Köyü' ndeki tek katlı yapıların diğer yapılardan fazla olması durumunun her dönemde de devam ettiği görülmektedir [Ek-J].

Tablo 5.7: Tarihi dönem ve kat adeti analizlerinin sentezi tablosu.

Tarihi Dönem + Kat Adeti	Adet	Yüzde
1930-1943 / Tek Katlı Yapılar	25	6,88
1930-1943 / İki Katlı Yapılar	9	2,47
1944-1967 / Tek Katlı Yapılar	72	19,83
1944-1967 / İki Katlı Yapılar	11	3,03
1968-1999 / Tek Katlı Yapılar	78	21,48
1968-1999 / İki Katlı Yapılar	13	3,58
2000 ve Sonrası / Tek Katlı Yapılar	119	32,78
2000 ve Sonrası / İki Katlı Yapılar	35	9,64
2000 ve Sonrası / Üç Katlı Yapılar	1	0
Toplam	363	100

Yapılar yapım yılı ve yapım teknikleri açısından bir arada incelendiğinde; 2000 sonrasında ahşap karkas ve ahşap karkas + yığma yapıların, 1930-1943 ve 1968-1999 yılları arasında inşa edilmiş yığma yapıların olmadığı bilgisi edinilmiştir (Tablo 5.8), [Ek-K].

Tablo 5.8: Tarihi dönem ve yapım tekniği analizlerinin sentezi tablosu.

Yapım Tekniği + Yapım Tekniği	Adet	Yüzde
1930-1943 / Ahşap Karkas Yapı	1	0
1930-1943 / Ahşap Karkas + Yığma Yapı	88	24,24
1944-1967 / Ahşap Karkas	4	1
1944-1967 / Ahşap Karkas + Yığma Yapı	36	9,91
1944-1967 / Yığma Yapı	6	1,65
1968-1999 / Betonarme Yapılar	12	3,30
1968-1999 / Ahşap Karkas Yapı	4	1
1968-1999 / Ahşap Karkas + Yığma Yapı	20	5,50
2000 ve Sonrası /Yığma Yapılar	3	1
2000 ve Sonrası / Betonarme Yapılar	176	48,48
2000 ve Sonrası / Prefabrik Yapılar	9	2,47
Toplam	363	100

Maksudiye Köyü yapım tekniği ve kat adeti analizleri birlikte incelendiğinde; tek katlı betonarme yapıların oranlarının diğer yapılara oranla daha fazla olduğu bilgisi edinilmiştir (Tablo 5.8), [Ek-L].

Tablo 5.9: Kat adeti ve yapım tekniği analizlerinin sentezi tablosu.

Kat Adeti + Yapım Tekniği	Adet	Yüzde
Tek Katlı Betonarme Yapı	146	40,02
İki Katlı Betonarme Yapı	41	11,29
Üç Katlı Betonarme Yapı	1	0,02
Tek Katlı Ahşap Karkas + Yığma Yapı	134	36,91
İki Katlı Ahşap Karkas + Yığma Yapı	23	6,33
Tek Katlı Ahşap Karkas Yapı	5	1
İki Katlı Ahşap Karkas Yapı	4	1
Tek Katlı Yığma Yapı	9	2,47
Tek Katlı Yığma Prefabrik Yapı	9	2,47
Toplam	363	100

Yapılan sentez çalışmaları sonucu; betonarme yapıların yoğunluklu olarak 2000 yılı ve sonrası yapıldığı ve bu da köydeki geleneksel dokunun kısa süre içinde büyük oranda bozulmaya başladığını göstermektedir.

5.4. Dokuyu Oluşturan Yapılar

Maksudiye Köyü dokusunu oluşturan yapılar konutlar, çeşmeler ve ahırlardır.

5.4.1. Konutlar

Maksudiye Köyü’nde konutlar özgün Çerkes köy evi ile yeni gereksinimler, depremlerin etkisi, Sakarya nehri taşkınları ve dışarıdan gelen ustalardan dolayı oluşan yeni konut tipleri olarak iki grupta incelenebilir.

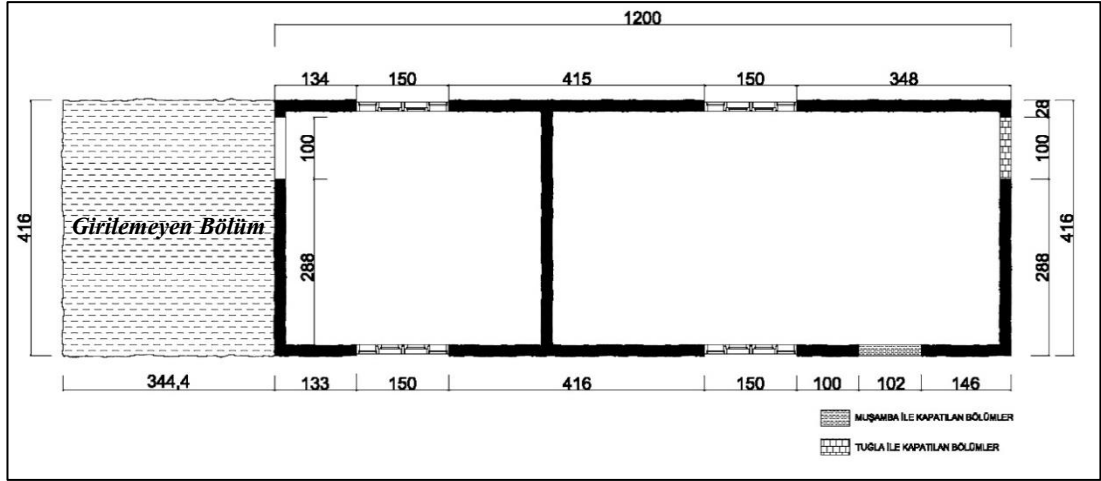
5.4.1.1. Çerkes Köy Evi

Maksudiye Köyü’nde Çerkes konut kültürünü yansıtacak bir adet ev bulunmaktadır (Şekil 5.5). Tek katlı, ahşap taşıyıcı sistemi, tuğla dolgulu duvarları, alaturka kiremit çatı örtüsü, ahşap pencereleri olan Çerkes plan tipini yansıtan ev kullanılmamakta ve bakımsızlıktan kötü durumdadır.

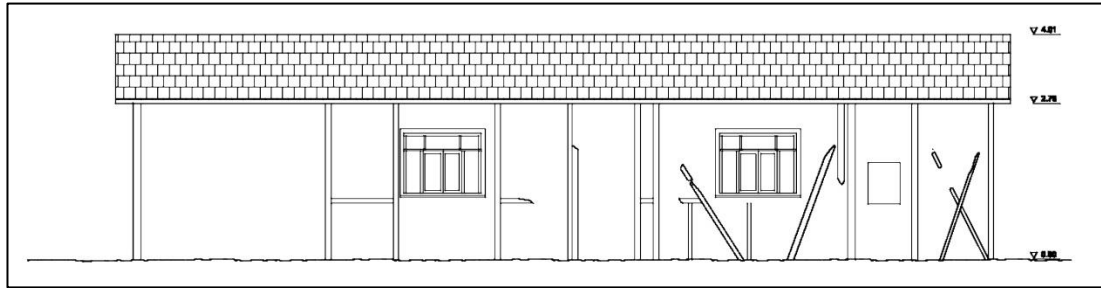

Şekil 5.5: Çerkes köy evi..

Çerkes konut kültürüne ait plan şemasına örnek olabilecek konut iki odadan oluşmaktadır. İki oda arasında da geçiş bulunmamakta ve iki odanın da dışarı açılan kapıları bulunmaktadır. Yapının yeni ihtiyaçlardan dolayı, kullanım sırasında özgün plan şeması, cephe ve yapım tekniğinin değişikliğe uğradığı düşünülmektedir (Şekil 5.6), (Şekil 5.7).

Şekil 5.6: Çerkes konut kültürünü yansıtan konutun plan şeması.

Şekil 5.7: Çerkes konut kültürünü yansıtan konut görünüşü.

5.4.1.2. Yeni Konut Tipleri

Maksudiye Köyü'nde depremlerden ve Sakarya Nehri'ndeki taşmalardan sonra yüksek duvarlı ve yüksek temelli tek katlı evler, daha sonra da iki katlı evler yapılmaya başlanmıştır.

5.4.1.2.1. Tek Katlı Konutlar

Maksudiye Köyü'ndeki tek katlı konutlar yapım tekniklerine göre; ahşap karkas, ahşap karkas + yığma, betonarme ve prefabrik olarak ana başlıklar altında incelenmiştir.

Maksudiye Köyü'nde yapılan analizler sonucunda 1930-1999 yılları arasında yapılan tek katlı konutların ahşap karkas, ahşap karkas + yığma, 2000 ve sonrasındaki yapıların ise betonarme olduğu görülmüştür.

Yapılar yüksek taş temel, tuğla, kerpiç veya ahşap dolgulu duvarlar, ahşap döşemeler ve ahşap çatıdan oluşur. Yapıların taşıyıcı sisteminde geçme detayları kullanılmamış, bağlantılar çivilerle sağlanmıştır.

Maksudiye Köyü' ndeki doku; köye dışardan gelen ustaların Çerkes konut yapım tekniğini tanımamasından, Sakarya nehri taşmalarından, depremlerden ve güncel ihtiyaçlardan dolayı bozularak Geleneksel Türk Evi plan şemasında evler yapılmıştır.

Yapıların genelinde yapılan müdahaleler ile pencereleri ve kapıları özgününe uygun olmayan şekilde değiştirilmiştir, günümüz ihtiyaçları doğrultusunda ıslak hacim bölümleri eklenmiş ve bazı balkon bölümleri kapatılarak cephe düzenleri bozulmuştur [Ek-M].

1968 yılı öncesi yapılan yapıların banyo ve tuvalet bölümlerinin yapının dışında olduğu, günümüzde ise tuvalet bölümlerinin yapıya eklendiği [Ek-M, Ek-N] bilgisi ev sahipleri ile yapılan görüşmelerle ve yapılan araştırmalar ile edinilmiştir.

Maksudiye Köyü' nde yaşanan sellerden sonra yapılan yapıların çoğunda taş temeller, suyun yapıya zarar vermemesi için arasında suyun geçişine izin verecek şekilde yerden 30 ila 100 santimetre arasında değişen yükseklikte yapılmıştır (Şekil 5.8). Sellerin önlenmesinden sonra yapılan onarım çalışmaları sırasında bazı yapıların temellerindeki boşluklar doldurulmuştur.

Şekil 5.8: Tek katlı yüksek temelli konut.

5.4.1.2.2. İki Katlı Konutlar

Maksudiye Köyü'nde Çerkes konut kültürü dokusuna tamamen aykırı olan iki katlı konutlar yapım tekniklerine göre; ahşap karkas, ahşap karkas + yığma, betonarme olarak ana başlıklar altında toplanmıştır.

İki katlı konutlar genellikle taş temel, ahşap karkas arası tuğla ya da kerpiç duvarlar, ahşap döşemeler ve ahşap çatıdan oluşur.

Köydeki yapıların %21' inin iki katlı ve yüksek girişli olduğu görülmüştür. Sakarya nehri yakınında konumlanan köyde nehre baraj yapılmadan önce taşkınlar gerçekleştiği için evlerin bahçe duvarları 1,2 ile 1,5 m yüksekliğinde, evler ise taş temel ayaklar üzerine aradan suyun geçmesine izin verecek şekilde yüksek yapılmıştır.

1968 yılı öncesi yapılan iki katlı yapıların tek katlı evlerde olduğu gibi banyo ve tuvalet bölümlerinin yapının dışında olduğu, günümüzde ise tuvalet, kiler ve balkon bölümlerinin yapının cephe düzenini bozacak şekilde sonradan eklendiği [Ek-N] bilgisi ev sahipleri ile yapılan görüşmelerle ve yapılan araştırmalar ile edinilmiştir.

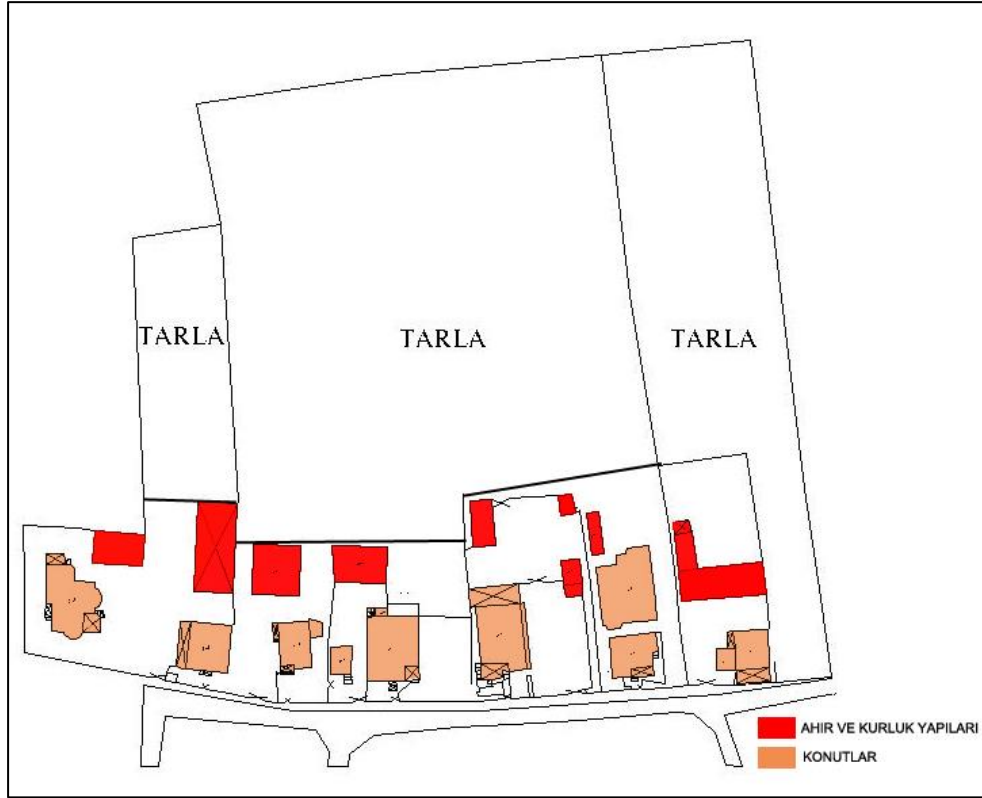
5.4.2. Ahır ve Kurluk Yapıları

Geleneksel Çerkes konutlarında bahçe düzenine önem verildiği, günümüzde de bu geleneğin sürdürüldüğü görülmektedir. Yaşam alanını, geleneksel Çerkes konut kültüründe ahır ve harmanlık olarak bölümlere ayırarak düzenledikleri bahçelerini Maksudiye Köyü' nde yaşayan Çerkesler de benzer düzende devam ettirmektedir (Şekil 5.9).

Maksudiye Köyü'nün ahır ve kurlukların yapım tekniklerini ahşap karkas, yığma, yığma +ahşap karkas olarak taşıyıcı sistemlerini sınıflandırmak mümkündür.

- Ahşap Karkas Yapım Tekniği

Köy halkının tarım ve hayvancılık işlerinde kullandıkları eşyalarını depoladıkları tek katlı kurluk yapılarından ahşap karkas yapım tekniği ile yapılmış olanların genelde üç cephesi kapatılarak önden giriş sağlanmıştır (Şekil 5.10).

Şekil 5.9: Yusufmahalle (Tutuwkho)' den alınan bir bölüm.

Şekil 5.10: Ahşap karkas taşıyıcı sistemi olan kurluk örneği.

- Yığma Yapım Tekniği

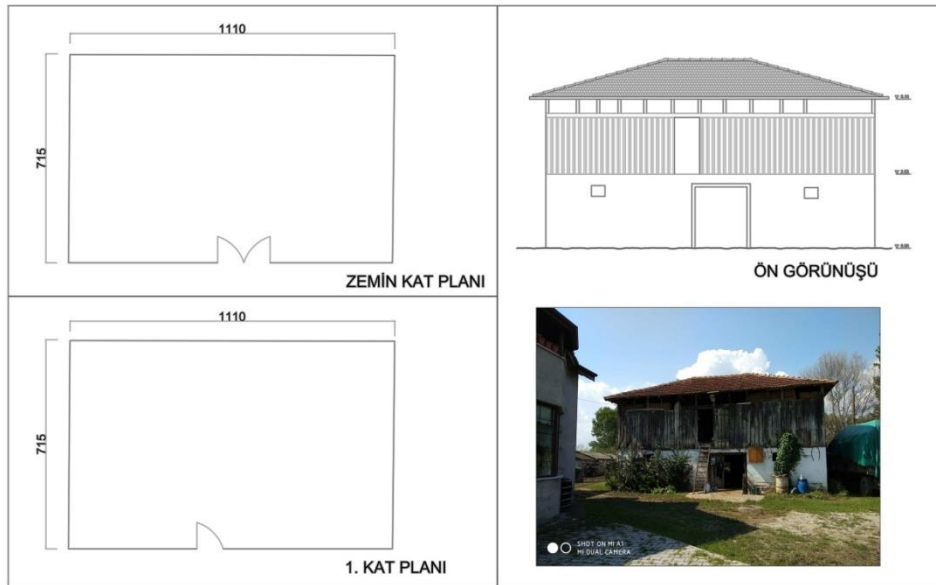
Briket, tuğla ya da taş yığma olarak yapılan ahşap çatı sistemine sahip olan ahır ve kurluk yapıları tek katlı olarak inşa edilmiştir (Şekil 5.11).

Şekil 5.11: Yığma taşıyıcı sistemi olan ahır + kuruluk örneği.

- Yığma + Ahşap Karkas Yapım Tekniği

İki katlı olan ahır ve kuruluk yapılarının alt katları yığma, üst katları ise ya ahşap ya da ahşap karkas arası tuğla olarak yapılmıştır. Alt kat genellikle hayvanların bulunduğu bölüm iken üst katta ise saman ve araç gereçler bulunmaktadır (Şekil 5.12).

Şekil 5.12: Yığma + ahşap karkas taşıyıcı sistemi olan ahır ve kuruluk örneği.

5.4.3. eşmeler

Maksudiye Köyü' nde kimin tarafından yapıldığı bilinmeyen ve günümüzde kullanımına devam edilmeyen tuğla, taş ve briket yığma yapım sistemiyle yapılmış 12 adet eşme bulunmaktadır. Bu çeşmelerin 6 tanesi yığma tuğla, 5 tanesi yığma taş ve 1 tanesi de yığma briket tir.

- Yığma Tuğla Tekniğindeki eşmeler

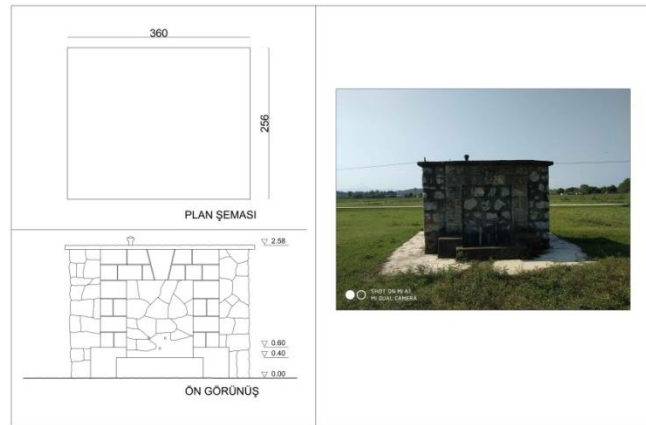
Yığma tuğla tekniğı ile yapılmış çeşmelerin cepheleri sıva ve boyalıdır. Fakat çoğunun cephesinde bakımsızlıktan dolayı sıva çatlakları ve dökülmeleri gözlenmiştir (şekil 5.13).

şekil 5.13: Yığma tuğla eşme.

- Yığma Taş Tekniğindeki eşmeler

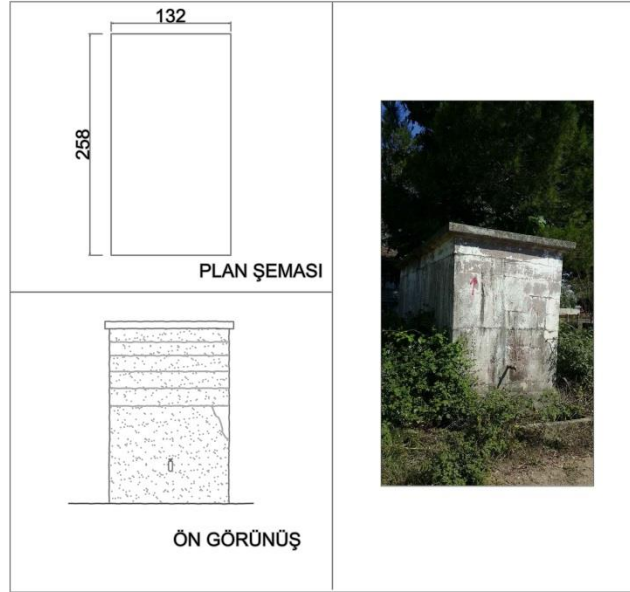
Yığma taş tekniğı ile yapılmış çeşmelerin tamamı moloz taş duvar örgü tekniğindedir ve cephe düzenleri aynıdır (şekil 5.14).

şekil 5.14: Yığma taş eşme.

- Yığma Briket Tekniğindeki Çeşmeler

Yığma briket tekniği ile yapılmış bir adet çeşmenin cephesinde boya ve sıva dökülmeleri gözlenmiştir (Şekil 5.15).

Şekil 5.15:Yığma briket çeşme.

6.MAKSUDİYE YERLEŞİMİNİN KORUMA SORUNLARI

Özgün dokusu ve geleneksel yaşam biçimi ile kentten ayrılan kırsal alanlar, insanların doğayla daha çok etkileşim içinde bulunduğu yerleşimler olmasına rağmen günümüzde kırsal yerleşimlerin özgün niteliklerinden uzak, kentsel alanlardaki gibi yapılaşma biçimiyle geliştiği görülmektedir. Kırsal dokunun korunmasında karşılaşılan temel sorunlar ise; toplumsal beğenin değişmesi, yapılar ve çevrelerinin gerekli bakımlarının ekonomik sorunlar nedeniyle yapılamaması, mevcut kırsal çevrelerin günümüz yaşam koşullarına uymaması, geleneksel yapı malzeme temini ve inşaat işlerini bilen ustaların kolay bulunamaması, sadece tescilli olan yapıların kültür varlığı olarak tanımlanmasıdır [Eres, 2016].

Maksudiye Köyü’nde oluşumundan bugüne kadar geleneksel dokunun bozulmasındaki temel etkenler Sakarya nehri taşmaları, deprem ve geleneksel Çerkes konut kültürüne hakim ustaların bulunmaması olmuştur. Depremler ve Sakarya Nehri’ndeki taşmalardan sonra yıkılan yapıların yerine geleneksel yapı tekniklerinden uzaklaşarak, zemin kotundan 50-100 cm kadar daha yüksek, temel ayaklarının aralarından suyun geçişine izin verecek taş temelli konut ihtiyacı doğmuştur. Civardaki yapı ustalarının Çerkes konut yapım tekniğini tanımaması ve günümüz koşullarına uygun konut talebi ile Maksudiye köyünde betonarme veya iki katlı ahşap taşıyıcı sisteme sahip Geleneksel Türk Evi plan şemasında evler yapılmıştır.

Çalışma alanında yapılan analizler değerlendirildiğinde Maksudiye Köyü’nün özgün mimari dokusunda meydana gelen bozulmaların sebepleri;

- Maksudiye Köyü geleneksel dokusunun net olarak anlaşılıp, araştırılmaması ve buna bağlı olarak sit alanı ilan edilmemesi sonucu koruma kararlarının olmayışı,
- Maksudiye Köyü’nde yapıların tescilli olmamasından dolayı bireylerin inisiyatifine bırakılan geleneksel yapıların yıkılması,
- Tarihi dokunun en önemli ögesi olan geleneksel yapıların korunması ve işlevlerine devam ettirilmesi konusunda yeterli bilincin köy halkında henüz oluşmaması,

- Kırsal bölgede yeterli istihdam sağlanmadığı için köyden kente gerçekleşen göçlerin sonucunda yapıların terk edilmesi ve bakımsız kalarak kullanılmaz hale gelmeleri,
- Geleneksel yapılarda yürütülen müdahalelerin, teknik olarak yeterli bilgiye sahip olmayan kişilerce yapılması ve geleneksel inşa ve üretim biçimlerinin ortadan kalkması,
- Günümüz yaşam ihtiyaçlarının, geleneksel doku içindeki alternatiflerinin gündeme gelmemesi,
- Maksudiye Köyü’ ndeki 12 tane çeşmenin bakımsız bırakılarak günümüzde kullanılmamaları olarak sıralanabilir.

Bu bozulmaların ortaya çıkmasında toplumsal, ekonomik ve fiziksel sorunların varlığı tespit edilmiştir.

6.1.Toplumsal Sorunlar

Türkiye’de köylerin geleneksel mimari çevrelerinin korunmasında en temel sorun toplumsal beğenin değişmiş olmasıdır. Köylüler içinde yaşadığı geleneksel çevreyi korunması gerekli bir değer olarak görmemektedir. Görkemli anıtlar devlet eliyle ve toplumda karşılığını da bularak koruma altına alınabilir, ancak basit bir köy evinin korunabilmesi/yaşatılabilmesi için öncelikle onu yaratmış ve ona sahip olan toplumun bunu gönülden istemesi gerekmektedir. Kerpiçten, taştan, ahşaptan yapılmış sürekli bakım isteyen, kullanıcısının tabiriyle “tozuyan” evler artık beğenilmemektedir. Bu tür bir evde yaşamak toplumsal statü açısından düşük bir düzey olarak değerlendirilmektedir. Hatta günümüzde çoğu genç insan köyde yaşamak istememekte, sunduğu ekonomik olanaklar daha iyi olmasa dahi kent çeperine taşınmayı yeğlemektedir [Eres, 2016].

Mülk sahiplerinin tamamının Çerkes halkının oluşturduğu Maksudiye Köyü’ ndeki kullanıcı profili genel olarak orta gelir düzeyinde olup, yaş ortalamasının yüksek olması ve eğitim düzeyinin liseyi geçmemesi gibi nedenlerden dolayı Maksudiye Köyü’ nde geleneksel mimari dokunun korunması bilinci henüz gelişmemiştir.

Maksudiye Köyü' nde yerel yönetim dışında sivil toplum kuruluşu veya herhangi bir vakfın kurulmamış olması kamusal düzeyde sorunlarını dile getirebilecekleri bir ortam oluşmasına engel olmaktadır.

6.2. Fiziksel Sorunlar

Alandaki yapıların korunmuşluk durumunun yaklaşık %55'inin kötü durumda olması Maksudiye Köyü' ndeki fiziksel sorunları arttırmakta ve geleneksel dokunun varlığını kaybetme sürecini hızlandırmaktadır. Kırsal bölgede yeterli istihdamın sağlanmadığı için köyden kente gerçekleşen göçler sonucu mevcut yapıların bir bölümünün kullanılmadığı için gün geçtikçe bakımsız kaldığı ve yıprandığı görülmektedir. Bir bölümü ise günümüz ihtiyaçlarına göre düzenlenirken özgün plan şeması, yapım tekniği, malzeme ve cephe özelliklerini büyük ölçüde yitirmektedir. Geçmişte konutlardaki mahaller ayrı binalar içinde çözülmüş iken günümüzde aynı çatı altında toplama ihtiyacı doğmuştur.

Alan henüz sit alanı ilan edilmediği için deprem ve işlev değişikliklerinden sonra yıkılan geleneksel yapıların yerine yapılan ve sayıları hızla artan betonarme binalar köyün geleneksel dokusuna aykırı bir görünüm sergilemektedir. Ayrıca sellerden sonra yapılan yüksek bahçe duvarlarıyla birlikte de saz ve kamış örgü tekniğiyle yapılan özgün çit yapım tekniği de yok olmuştur.

Yapıların büyük bir bölümü taşıyıcı sistem açısından iyi durumdadır, fakat çatı yenileme, pencere ve kapı doğramalarının değiştirilmesi, boya yenilemesi, ihtiyaçtan ötürü mekan ekleme gibi onarım ile özgün detaylarına uygun olmayan müdahaleler geçirdikleri gözlenmiştir. Strüktürel açıdan kötü durumda olan yapılarda ise malzeme bakımlarının yapılmamasından dolayı iklimsel etkenlere karşı dayanımsız hale gelerek taşıyıcı sistemlerinde bozulmalar meydana geldiği görülmüştür.

Tarihi dokuda yer alan geleneksel konutlarda taşıyıcı sistemlerinde çatlak, hasarlı çatı gibi büyük ölçekli bozulmaların yanı sıra sıva dökülmesi, rutubet sorunları, malzeme kayıpları ile yüzeysel çatlaklar gibi basit onarım gerektiren fiziksel sorunlar yapılan analizler ile tespit edilmiştir.

6.3. Ekonomik Sorunlar

Bir köyün korunabilmesinin ilk şartı kuşkusuz orada yaşamın devam etmesi, evlere ve mimari çevreye gerekli bakımın yapılabilmesidir. Türkiye'nin 1980 sonrası değişen tarım-hayvancılık politikası nedeniyle köyler üretken kimliğini büyük ölçüde yitirmiş [Eres, 2016] ve köyden kente göçler başlamıştır. Bunun sonucunda da ülkenin batısından doğusuna köylerin birçoğunda yalnız yaşlı nüfus kalmıştır. Böyle köylerde de ekonomik yetersizlik ve emek gücünün olmaması nedeniyle bakımsızlık ardından haraplaşma ve yıkılma süreci yaşanmaktadır [Eres, 2016].

Maksudiye Köyü'nde geçim kaynağı; hayvancılık ve ona dayalı mısır, yem bitkileri tarımıdır. Zaman içinde geçim kaynaklarının, ticari çeşitliliğin farklılaşmamasından ve şehir merkezine yakınlığı dolayısı ile orta yaş grubu ve gençler Adapazarı merkezde çeşitli sahalarda iş hayatlarını şekillendirerek köy nüfusu azalmıştır. Akabinde eğitim ve çeşme yapılarının tamamı ve konut yapılarından birkaçının faaliyetlerine son verilmiştir.

Geleneksel yapıların günümüz konfor koşullarına cevap verememesi nedeniyle, bölge halkının mevcut özgün yapıları maddi olanaklarına göre bilinçsizce onarması, gerekli teknik donanım ve kalifiye işçilik eksiklikleri tarihi dokunun korunmasında engel teşkil etmiştir. Bunun sonucunda da geleneksel yapılar yıkılarak yerine yeni betonarme yapılar inşa edilmiştir.

7.MAKSUDİYE YERLEŞİMİNİN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİ İÇİN ÖNERİLER

Dünyada da büyük bir sorun olan kırsal dokunun korunması ve geliştirilmesine yönelik planlama sistemi ilk olarak 1993 yılında İngiltere’de ortaya çıkan ‘Köy Tasarım Rehberleri’ ile olmuştur [Görgün, C., vd., 2018]. Kıra ve yere özgü hazırlanması gereken köy tasarım rehberinin içeriğini; genel özellikleri (coğrafi konum, ulaşım bağlantıları, tarihi, doğal yapı, demografik ve sosyo-kültürel yapı, ekonomik yapı), yerleşimin özellikleri (yerleşimin morfolojisi, yollar ve sınırlar, parsel-yapı-yol ilişkisi, ortak mekânlar, sokak mobilyaları, işaret levhaları) ve kırsal mimari karakter (yapı özellikleri, mimari detaylar ve karakteristik öğeler) oluşturmaktadır [Görgün ve Yörür, 2018].

Yurtdışı örneklerinde köy tasarım rehberleri daha çok, köyün peyzaj içerisindeki önemini anlatmakta; az sayıda göç, sağlık, spor, eğitim, konut sahipliliği gibi sosyal olanakları, ekonomik koşulları da içine alan rehberler üretilmektedir. Bu araştırmada da görüldüğü gibi, gelişmiş ülkelerde, gelişmeyi etkileyen ve yerel otoriteler tarafından kullanılan en yaygın mekanizmalar arasında köy tasarım rehberleri yer almaktadır. Bu rehberler daha çok planlama aracı olarak kullanılmakta, bunun yanında zaman içinde yasal statü kazananlar da bulunmaktadır. En önemli ortak özellikleri ise hepsinin yöresel karakterin devamını sağlamak ve peyzaj kalitesinin korumak yönünde politikalar benimsemesidir. Tablo 7.1’ de bazı yurtdışı örneklerde, köy tasarım rehberlerinin içeriği ve işleyişi görülmektedir [Eminağaoğlu ve Sonay, 2007].

Türkiye’de ise 2013 yılında 3194 İmar Kanununa yapılan ek madde de ‘Yerleşme ve yapılaşma özellikleri, mimari doku ve karakteri, gelişme düzey ve potansiyeli açısından önem arz eden köylerde bu özellikleri korumak, geliştirmek ve yaşatmak amacıyla muhtarlık katılımı ile ilgili idarelerce köy tasarım rehberleri hazırlanabilir, köy tasarım rehberleri ilgili idare meclisi kararı ile onaylanır ve uygulanır’ ibaresi getirilmiştir [Görgün ve Yörür, 2018].

Tablo 7.1: Yurtdışında köy tasarım rehberi örnekleri.

KÖY TASARIM REHBERLERİ	BÖLGE – ÜLKE	AMAÇ	POLİTİKALAR	İÇERİK	YASAL ÇERÇEVE	HAZIRLAYAN GRUP
BELBROOK	Ohio - U.S	Köyün gelişiminde mimarının tarihi karakterini ve yapılaşma geleceğini korumak.	- Bir yapının bir bölümü veya tümünün yıkılması - Dış cephenin yeniden yapılması - Yeni yapılaşma - İşaretler	Giriş Eski köy bölgesi Köye genel bakış Uygunsuz konum - Yok etme - Değişiklik - Yeni yapılaşma	İmar Yasası'nın 14.maddesinde yer alır. Gelişmelere göre güncelleştirilir. (Bellbrook Zoning Code Article:14) (Planlama Aracı)	Arazi sahipleri, yerleşme sakinleri, mimarlar, ilgili yöre halkı, Köy İnceleme Kurulu
MANHATTAN BEACH			- Küçük köy karakterini korumak. - Yaya yolunu korumak, güçlendirmek ve iyileştirmek. - Sokağın ferahlığını korumak ve teşvik etmek	- Bölge-site tasarım - Komşuluk gelişimi - Mimari karakter - Yaya yolu - Peyzaj - İşaretler - Ticaret bölgesi - Gelişimin tanımlandığı bölgeler	Şehir Meclisi tarafından, Şehir Gelişim Planı'nda temel faaliyetler olarak kabul edilir. (Planlama Aracı)	Şehir Planlama Komisyonu
MT. SHASTA MOUNTAIN	California – U.S.	Yerel yapıların tarihi geçmişin yansıtan, dağ mimarisine uygun çekici, konforlu, çağdaş, doğa ile uyumlu bir köy oluşturmak	- Köyün silüet karakteri korunmalı. - Görsel açıdan iyi görüntümlü çevreye hakim yaya yolu çözümleri teşvik edilmeli. - Yapıların birbiri ile ve doğal çevre ile uyumu korunmalı ve teşvik edilmeli.	- Giriş - Yasal çerçevesi - Peyzaj -Yapılaşma ve kamusal alanlar -Yapılaşma ve peyzaj detayları	Mt. Shasta Şehrinin Mimari İnceleme Yasası olarak kabul edilir. Bölüm: 18.60 (City of Mt. Shasta's Architectural Review Ordinance Chapter: 18.60)	Şehir Planlama Komisyonu
EAST MEON	Hampshire Birleşik Krallık	Köydeki kötü görüntüleri iyileştirmek ve yöresel karakteri sürdürülebilirliğini sağlamak.	Yeşil doku korunmalı Yeni çiftlik yapılaşma etkileri düşündürmeli Meon nehri doğal hali vadi ile korunmalı. Açık ve kapalı alanlar arasındaki dengenin sürekliliğini sağlamak.	- Giriş - Kır çevresi -Yapılaşma - Açık alanlar - Köy yaşamı - Tasarım raporu - Yöntem - Steering grup	Bölge Danışma Kurulu, Bölge Konseyi (EHDC) tarafından planlama aracı olarak benimsenmiş ve yıllık toplantı gündemine alınmıştır.	Planlama Grubu: Başkan Veznedar Sekreter Dört parti başkanı İki vatandaş Tanıtım sorumlusu İki bölge meclisi üyesi
MANCHESTER	İngiltere'nin Kuzeyi	Bölgenin gelişimini ve sürdürülebilirliğini tarihi çevre içinde sağlamak.	- Köyün tarihi yapısını korumak. - Tarihi küçük yerleşme özelliklerini korumak. - Yapılaşmaların tarihi görüntüyü zarar vermesini önlemek.	- Giriş - Köy için hedefler - Tasarım kontrol bölgesi - Tarihi merkez bölge - Tarihi koruma bölgesi - Bölgeye genel bakış	Vermant Arazi Kullanım Yönetmeliği altında yer alır (Act.250). Her beş yılda bir güncelleştirilir. Planlama aracı olarak Yönetmelikte yer alır.	Bölge uzmanları
ROLLESTON	Staffordshire Birleşik Krallık	Gelişme sürecinde, bölgenin tarihini, yöresel yaşam ve çevresini ortaya çıkarmak.	Yöresel karaktere uygun, çağdaş çevreler oluşturmaya rehberlik etmek.	Giriş Toplum, Ekonomi, Çevre, Yerleşim, İletişim-gelişmeler, Sokak mobilyaları - işaretler ve Rehberleri Harita Sonuç	East Staffordshire Bölge Meclisi Yerel Planı'nda, ek planlama rehberi (SPG) olarak kabul edilir.	- Kırsal Çevre Komisyonu - Rolleston Bölge Konseyi - Rolleston Methodist Kilisesi - Köy Halkı

Maksudiye Köyü’ nde yapılan alan çalışmaları, köy genelinde geleneksel Çerkes konut kültürünün, yerleşim planı, kullanım şekli ve tek katlı konut sistemi özelliklerinin korunduğu görülmektedir. Bununla birlikte yaşadığı Sakarya Nehri taşmaları, depremler ve dışarıdan gelen ustaların Çerkes konut kültürüne hakim olmamasından sonra da yapım teknikleri ve kullanılan malzemeler yönünden de değişimler gözlenmiştir.

Çalışma alanının özgün yerleşim dokusunun korunması, tarihi ve çevresel değerlerin yaşatılması amacıyla, tespit edilen toplumsal, fiziksel, ekonomik ve yasal sorunlarına alan genelinde bütüncül çözümler aranarak birtakım uygulanabilir müdahaleler önerilmiştir.

7.1. Tek Yapı Ölçeğinde Koruma Önerileri

Geleneksel dokuda süreklilik, tarihsellik, estetik, yapım tekniği ve özgünlük değerlerinin yitirilmemesi ve korunmaları gerekir. Geleneksel dokuları oluşturan yapıların yapıldıkları dönemin anlayışını, yapı malzemesi kullanım biçimini ve süsleme anlayışını koruyarak, günümüze kadar bozulmadan sürdürmesi o yapıların özgünlük değeri taşıdıklarını gösterir.

Geleneksel dokuların korunmasının en kolay yolu, yapının kullanımına devam edilerek korunması ve yapının özgün işlevinin sürdürülmesidir. Tarihi dokuya uyumlu yapıların korunmasındaki temel amaç, onların yapısal bütünlüklerini koruyarak geleceğe güvenle aktarılmasının sağlanmasıdır.

Maksudiye Köyü’ ndeki Çerkes konut kültürünün sürdürülebilmesi amacıyla geliştirilen tek yapı ölçeğindeki öneriler:

- Yapılan analizler sonucunda tespit edilen nitelikli yapılar tescillenmelidir [Ek-I]
- Strüktürel sağlamlığı açısından tehlike yaratan, fakat korunması gerekli yapılar belgelendikten sonra yıkılmalı ve özgününe uygun yeniden yapılmalıdır [Ek - H].
- Yapıların belli dönemlerine ait bilgi veren nitelikli ekler korunmalıdır.
- Maksudiye Köyü geleneksel dokusunda yer alan tarihi yapılara, yapının ihtiyacına göre cephe temizlemesi, boya yenilemesi gibi basit onarımlar veya yapıya uyumsuz olarak yapılmış eklerin kaldırılması, çatı aktarımı, pencere ve kapı boyutlarının özgün formuna getirilmesi gibi kapsamlı onarımlar yapılmalıdır.
- Yeni yapılan veya onarımları gerçekleştirilen yapıların cepheleri özgün sokak dokusuna uygun hale getirilmelidir.
- Geleneksel malzeme kullanımının günümüze uyarlanarak yaygınlaştırılması ve yeni yapılacak konutlar için tercih edilmesi için teşvik yöntemlerinin geliştirilmelidir.
- Kullanıcısı kalmadığı için bugün kapalı durumdaki eğitim yapılarının, özgün yapım tekniklerine uygun restorasyonları ile yeniden işlevlendirilerek halk eğitim

kursları, yerel zanaatlar vb eğitimi de içeren çok amaçlı merkez olarak düzenlenmesi önerilmektedir.

- Günümüzde işlevlerini kaybettikleri için gözardı edilen çeşmeler, tek başına duran bir anıt değil, bir çevrenin olmalıdır. Köyün kültürel tarihi gelişimi gözönüne alınarak yapılacak yeni tasarımlarda, çeşme bir sit ögesi olarak düşünölmeli ve özgün işlevini sürdürmesini sağlayacak yöntemler aranmalıdır.

Bu esaslarda, geleneksel konut kültürüne ait özgün yapım tekniklerinin, malzemelerinin, plan şemalarının ve cephe düzenlerinin korunması hedeflenmektedir. Bu doğrultuda geleneksel konut kültürünün sürdürülebilirliği, köy bütünündeki mevcut tarihi yapıların aktif olarak kullanımı ile sosyoekonomik niteliklerin korunması sağlanacaktır.

7.2. Sit Koruma Önerileri

Çalışma alanında tespit edilen sorunlar yerleşimin tarihi dokusu ile ilgili önlemler alınması zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Maksudiye Köyü yerleşiminin fiziki ve sosyal bozulma yaşamasını önlemek amacıyla geliştirilen uygulanabilir bütöncöl koruma önerileri;

- Maksudiye Köyü genelinde geleneksel Çerkes konut kültürünün yerleşme düzeni ve boyutları, kullanım şekli ve tek katlı konut sistemi özellikleri büyük oranda devam ettirildiği için alan ilk olarak sit alanı ilan edilmelidir.
- Tarihi doku kaybının önüne geçmek için sosyal ve yasal önlemler alınmalıdır.
- Bölge halkının geleneksel dokunun korunması ile ilgili bilinçlendirilmesi amacıyla düzenli toplantılar organize edilmeli, alanın korunmasına yönelik üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve kamu kuruluşlarından bilimsel ve ekonomik destek sağlanmalıdır.
- Yerel malzeme ve özgün yapım teknikleri araştırılarak yaygınlaştırılmalıdır.
- Bölgeye yapılan/yapılacak yeni yapılar bölgenin karakteristiğine uygun olmalıdır.
- Sakarya Nehri'nde yapılan set çalışmasından sonra taşma riskinin ortadan kalkmasıyla birlikte yapılan yüksek duvarlar yerine özgün çit tekniğı yeniden uygulanmalıdır.

- Yerel halkın sürekliliğini sağlamak ve evlerine aidiyetini güçlendirmek bağlamında göçü önleyici önlemlerin alınması, kırsal ve ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek üzere kooperatif oluşturarak üretim verimini yükseltmeye yönelik teknik katkı ve pazarlama desteğinin sağlanması ve hammaddenin mamul madde durumuna getirilmesi önerilmektedir.

7.3. Öneri Konut Tipi

Maksudiye Köyü' nde yeni yapılaşmaların, geleneksel mimarinin yapısal ve mekânsal karakterine uymayan bir anlayışla gerçekleştirildiği ve sürdürülebilirlik özelliklerini de taşımadığı gözlenmektedir. Günümüzde yapılan bu uygulamalara karşın, geleneksel yapıların birçoğu doğaya ve çevreye duyarlılık, iklimsel verilere uyum, doğal ve düşük enerjili malzeme kullanımı, sağlıklı ve konforlu yaşam çevreleri oluşturma gibi özelliklerle sürdürülebilir binalar sınıflandırmasına girmektedir.

Modernleşmenin yanlış yorumlarından biri olan, geleneksel konutların terk edilmesi ve betonarme konutlara geçilmesi, sadece kentlerde değil kırsal alanda da yaygınlaşmıştır. Yanlış modernleşme anlayışının sonucunda; geleneksel yapılarda yerel malzeme kullanımının devamlılığı, bu yapıların ekonomiye ve ekolojiye katkıları, yerleşimin kendine özgü kimliğe sahip olmasının sağlandığı tüm avantajları ortadan kalkmaktadır. Toplumsal hafızayı temsil eden, halen bu konutlarda yaşamakta olan son nesil kullanıcılar yitirildiğinde, tüm bu değerler de yitirilmiş olacaktır. Kültürü yaşatan nesille birlikte, gelenek de sonlanacaktır [Şenol ve Akan, 2011].

Geleneksel konut ve yerleşim dokusunun sürdürülebilir bir anlayışla kırsal alanlarda yaşatılması, çağdaş kullanım kriterlerine uygunluğu ile mümkün olacaktır.

Fiziki olarak boyut ve mekân sayılarında meydana gelen artışla birlikte, Maksudiye Köyü' nde bulunan konut yapılarda kullanılan yerel malzemelerin (taş, ahşap, kerpiç) yerini betonarme alırken, yapıların inşa tekniklerinde de önemli değişiklik gözlenmiştir. Yeni malzeme ve inşa teknikleriyle üretilen yapıların büyük çoğunluğu, geleneksel yöntemlerle inşa edilmiş olanlara oranla daha güvenli hale gelmiş, ancak buna paralel olarak yerel malzeme kullanımı azalmış ve yerel mimari kullanım dışı kalmıştır.

Yapı malzemeleri arasında ahşap, sahip olduğu avantajlar nedeniyle her dönem tercih edilen malzemeler arasında yer almıştır. Ahşap yaşam döngüsü boyunca olumsuz çevresel etkilere sebep olmamaktadır. Ahşap, esnek ve sürdürülebilir bir yapı malzemesi olup yenilenebilir kaynaklardan elde edilen ve çevre dostu ve geri dönüştürülebilir malzemeler arasında yer alır. Ahşabın yanında, bilinen en eski yapı malzemelerinden olan taş, insanlık tarihi boyunca şekillendirilerek veya yontularak yapı malzemesi olarak kullanılmıştır. Taş malzemelerin yapıları gereği dayanıklı olmaları, üretim ve kullanım aşamalarında çevreye zarar vermemeleri, geri dönüşümünün mümkün olması, sürdürülebilir yapı malzemesi olarak değerlendirilmelerine imkân vermektedir. Geleneksel malzeme olarak ahşap ve taş, geleneksel Türk Evi'nde kullanılan en yaygın malzemelerdir. Taş malzeme genellikle temel ve zemin kat duvarlarında, ahşap ise üst kat duvarların oluşumunda, kapı, pencere, tavan, çatı gibi yerlerde kullanılmıştır [Aydın, vd. 2009].

Önerilen yeni yapının yapım tekniği de Maksudiye Köyü geleneksel dokusunu oluşturan yapıların da yapım tekniği olan taş temel üzerine yığma + ahşap karkas ve ya ahşap karkas + kerpiç duvarlar, ahşap karkas çatı ve sundurmadan ibaret olup, yine ahşap pencere ve kapı doğramaları kullanılması planlanmıştır.

Varlığını kaybetmek üzere olan Çerkes konutlarının ve geleneksel konutların, kullanımına ve yapımına devam edilebilmesi için günümüz konfor koşullarını karşılayacak şekilde yeni plan şemaları önerileri hazırlanmıştır. Maksudiye Köyü'ndeki geleneksel konut kültürünün sürdürülmesi için önerilen yeni konut tipinde;

- Yükseklik ve genişlik bakımından Maksudiye Köyü'ndeki Çerkes konut kültürünün izlerini taşıyan konutun ölçülerinden referans alınması (Şekil 5.6), (Şekil 5.7),
- Maykop'taki Adigey Ulusal Müzesi'ndeki maketten de anlaşılan, Maksudiye Köyü'nde de devam ettirilen bahçe düzeni,
- Plan şeması olarak geleneksel Çerkes konut kültürünün izlerini taşıması,
- Cephedeki doluluk boşluk oranlarının, kullanılan renk ve malzemenin özgün dokuya uygun olması,
- Maksudiye Köyü'nde mevcut örneğine hiç rastlanmayan, fakat yapılan araştırmalarda özgün çit yapım tekniğinin ahşap taşıyıcı arası saz ya da kamış örgü tekniği ile yapıldığı bilgisi edinilmiştir. Çalışma alanında görülen yüksek bahçe duvarların yerine özgün çit tekniğinin yapılması (Şekil 7.6),

- Geleneksel Çerkes konut kültüründeki tüm yapılarda bulunan sundurmanın kullanılması hedeflenmiştir.

Geleneksel Çerkes konut kültürünün önemli bir parçası olan; yaşam alanı, ahır ve harmanlık bölümlerinden oluşan bahçe yerleşim planının Maksudiye Köyü'nde de devam ettiği görülmektedir. Ahır yapıları ve tarlalar genellikle yaşam alanının arkasında yer almaktadır. Önerilen yeni yapıların bahçe düzeninde de bu kültürün devam ettirilmesi hedeflenmiştir (Şekil 7.1).

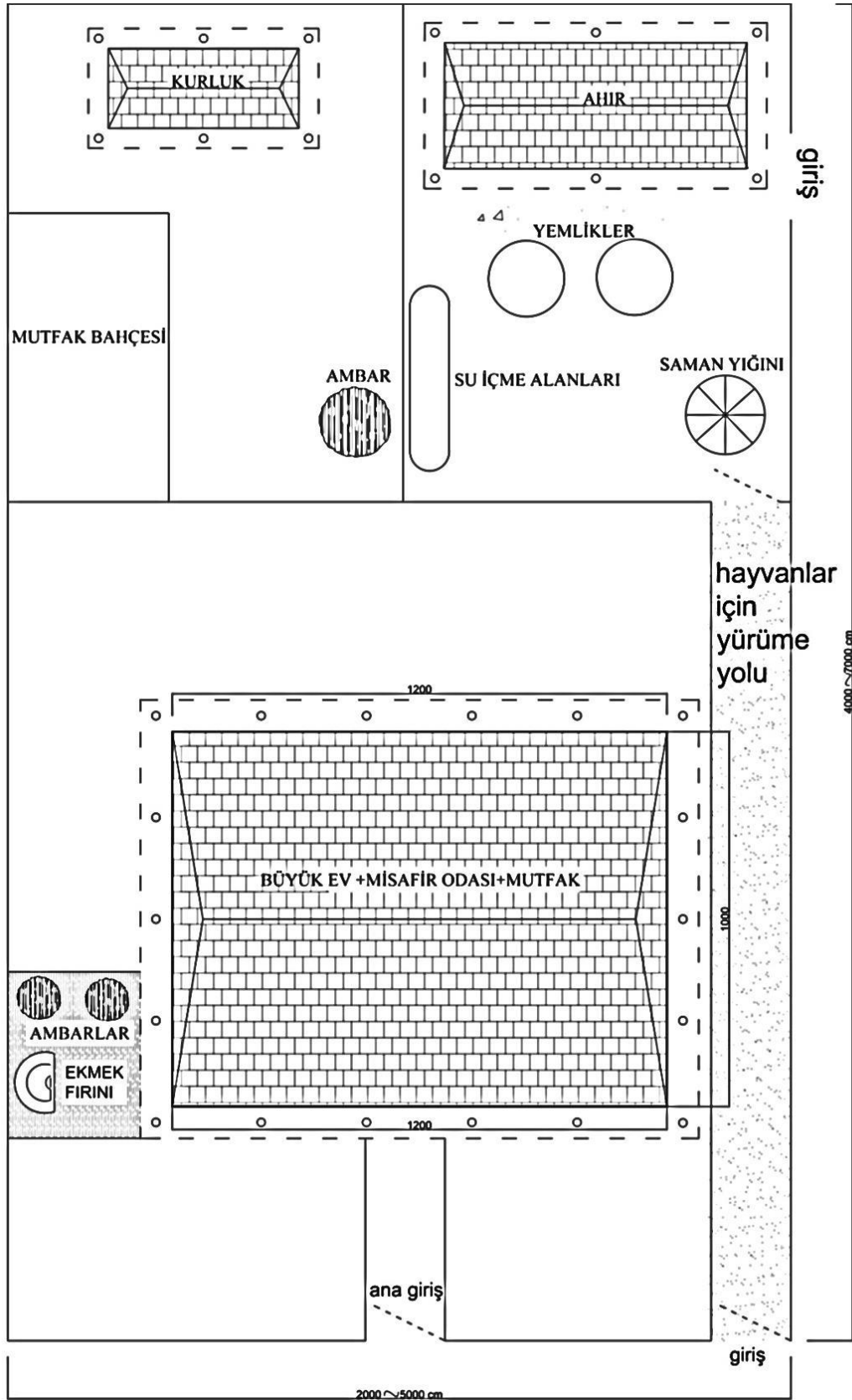
Geleneksel Çerkes konut kültüründe ahır bölümündeki dışarı açılan kapı Maksudiye Köyü parsel düzeninden dolayı yapılamadığı için hayvanların otlamaya çıkarken kullanabilecekleri bir yol düşünülmüş ve Çerkeslerin bahçe düzenine verdikleri önem devam ettirilmek istenmiştir (Şekil 7.1).

Maksudiye Köyü parsellerinin boyutları incelendiğinde; en ölçülerinin 20 m. ile 50 m., boy ölçülerinin ise 40 m. ile 70 m. arasında değiştiği tespit edilmiş ve çağdaş yapının vaziyet planını oluştururken de bu ölçüler baz alınmıştır (Şekil 7.1).

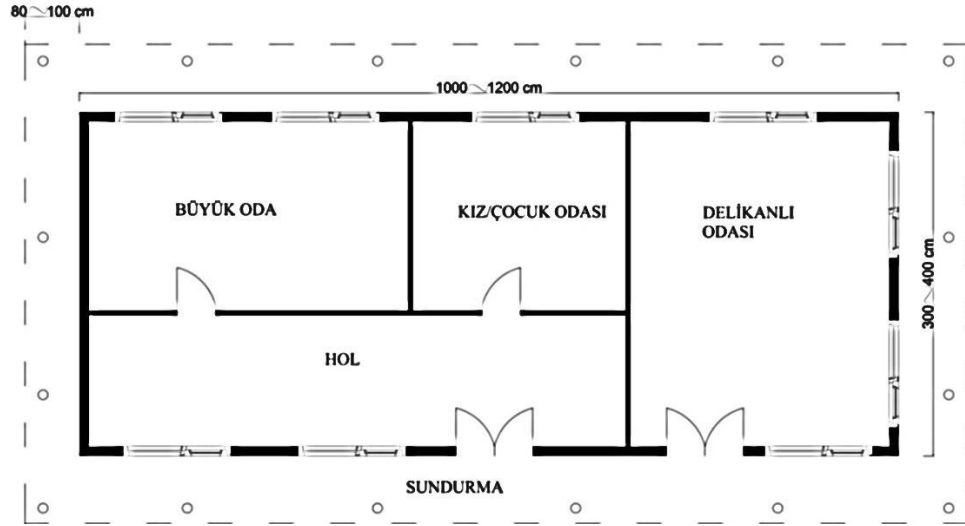
Evin planı hazırlanırken, tipleştirmek yerine, evi oluşturan temel birimler tipleştirilerek yerel koşullara, kültüre ve gereksinime dayanan ev planlarına dönüştürülmesi hedeflenmiştir (Şekil 7.2), (Şekil 7.3), (Şekil 7.4) . Ayrıca değişik boyut ve özellikler gösteren parsellerde de birimlerden oluşan planlama mantığının daha uyarlanabilir olacağı düşünülmüştür.

Birimlerden oluşan mekânın gelişimine bağlı olan planlama sistemi ile konutun zamana, yerleşim yerine, kişi sayısına bağlı gelişim ihtiyaçlarına da yanıt verebilecek özelliklere sahip olabilmesini sağlamaktadır.

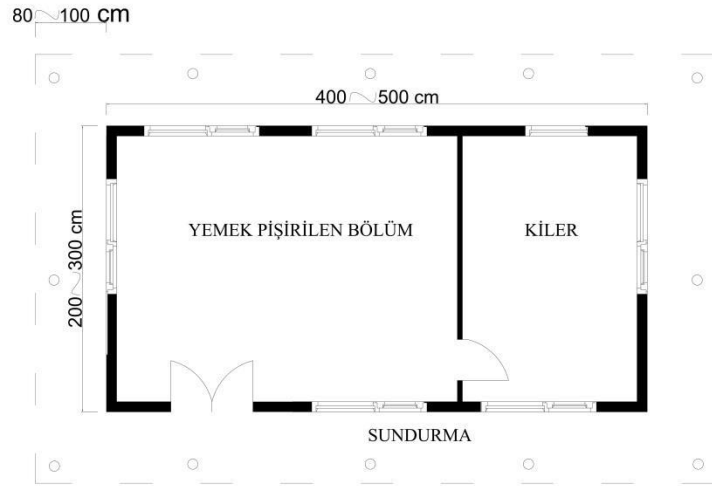
Geleneksel Çerkes konut kültüründe yaşam birimlerinin tamamının ayrı yapılarda yer alması, günümüzde ekonomik açıdan yapımı zorlaştırdığı ve konfor koşullarına cevap vermediği için yapının plan şeması oluşturulurken büyük ev (vune), misafir odası (haceş), mutfak (pış'ık) ve helalar bir birer birim olarak düşünülerek tek bir yapı içerisinde Çerkes konut geleneklerini koruyarak toplanmıştır (Şekil 7.2), (Şekil 7.3), (Şekil 7.4).

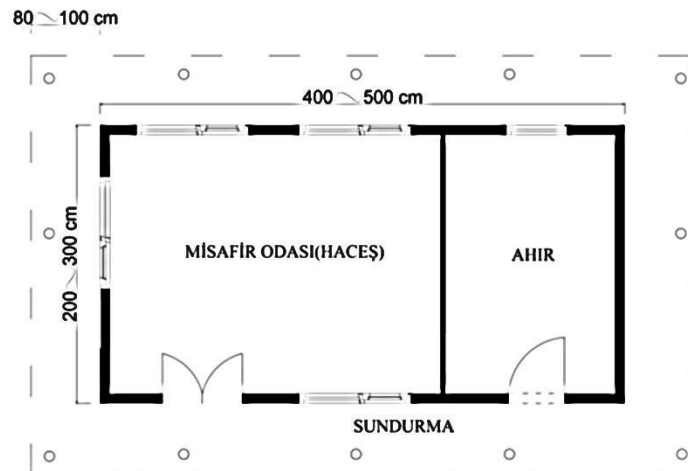
Şekil 7.1: Çerkes Konut Kültürünün Çağdaş Yorumu Vaziyet Planı.

Şekil 7.2: Büyük Ev Modülü.

Şekil 7.3: Mutfak Modülü.

Şekil 7.4: Misafir Odası Modülü.

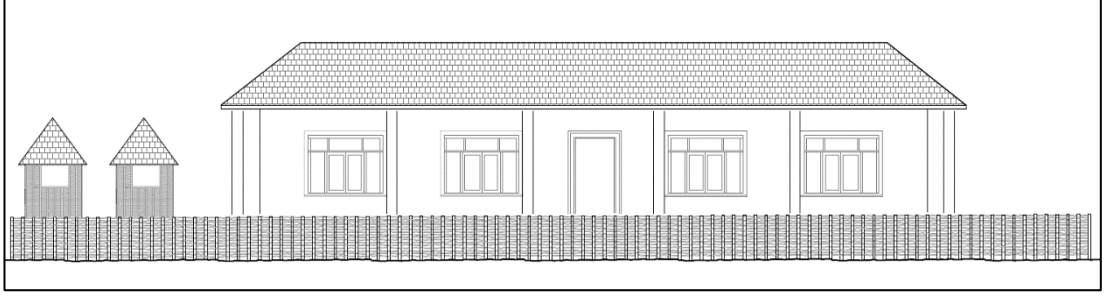
Ebeveyn odası, kız çocuk odası ve delikanlı odası bir hol ile evin diğer alanlarından ayrılmış ve delikanlı odası için de dışarı açılan bir kapı tasarlanmıştır. Geleneksel Çerkes konut kültüründe ayrı olarak yer alan misafir odası (haceş) ve mutfak önerilen konut tipinde tek bir çatı altında diğer mahallerle birlikte olsa da dışarı açılan kapıları ile ayrı bir bölüm gibi işlevini sürdürebilmiştir. Ayrıca misafir odasına açılan tuvalet ile de hem eve gelen misafirin ev halkının özel alanlarına girmesi engellenmekte, hem de misafirin daha konforlu bir şekilde konaklaması sağlanmıştır (Şekil 7.5).

Geleneksel Çerkes konut kültürünün bir parçası olan sundurma, özgün cephe sistemine uygun tasarlanmıştır (Şekil 7.6).

Maksudiye Köyü'nün parsel genişliğinin ve düzeninin yatay olarak genişlemeye uygun olmamasından, geleneksel Çerkes konut kültüründeki dikdörtgensel konut formunun korunması gerekliliğinden ve Maksudiye Köyü'ndeki geleneksel konutların bir kısmının iki katlı olmasından dolayı ihtiyaç halinde günümüzde yapılması önerilen yapılar iki katlı da yapılabilmelidir.

Şekil 7.5: Çerkes Konut Kültürünün Çağdaş Yorumu Olan Konutun Plan Şeması.

Şekil 7.6: Çerkes Konut Kültünün  a daş Yorumu Olan Konutun Görünüşü.

8.SONUÇ

Maksudiye Köyü'nde yaşayan Çerkesler'in Kafkasya topraklarındaki geleneksel konut kültürleri incelenerek, geleneksel yerleşim dokusunun sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla, literatür araştırmaları, köy halkı ile yapılan kişisel görüşmeler, mimari analiz ve silüet çalışmaları yapılmıştır.

Çerkes kültürüne uygun olarak düz bir alana kurulan köyde bahçe duvarlarıyla birbirinden ayrılmış ayırık nizamda konut dokusu ve Khabze kurallarına göre şekillenmiş bahçe plan düzenlerinde yol cephesinde bulunan konutların arkasında harmanlık ve ahır bölümlerin yer aldığı görülmektedir.

Maksudiye Köyü'ndeki konutlar, bu bölgede yaşayan insanların yaşam biçimleri; çevresel ve ekonomisini etkileyen faktörlerle birlikte oluşmaya başlayarak zamanla konut dokusunu meydana getirmiştir. Geleneksel yaşam biçimi, iklim, coğrafya, yerel malzeme gibi etkenlerle özgün karakterini oluşturan kırsal mimari köylere ulaşım olanaklarının sağlandığı 1970'lerden sonra giderek yok olmaya başlamıştır. Modernizmin etkisiyle hem Maksudiye Köyü'ndeki yaşam biçimleri değişmeye hem de köyden kente gerçekleşen göçler ile geleneksel mimari kaybolmaya başlamıştır. Bu tehlikeyle yüz yüze olan ve geleneksel Çerkes yaşam biçiminin konut karakterinde önemli etkisi bulunan Maksudiye Köyü örneği de bu çalışmada belgelenmeye çalışılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda köyde bulunan 363 yapının %9,36' sı 1930-1943 yılları arasında, % 22,86' sı 1944-1967 yılları arasında, %25,77' si 1968-1999 yılları arasında ve %42,42'sinin 1999 depremi sonrası yapıldığı görülmüştür. Köyde yer alan konut, ahır/depo, dini, ticaret ve müze yapıların genelinde işlev değişikliği görülmemiştir. 1999 yılındaki depremden sonra yapılan yapıların strüktürel açıdan iyi ve orta sınıfta olduğu ve yaygın yapım tekniğinin betonarme olduğu tespit edilmiştir. Özgün yapım tekniğinin büyük oranda kaybolduğu gözlenirken, yapıların yaklaşık %51,79' unun betonarme, %39,66' ının yığma + ahşap karkas, %3,58' inin yığma ve %2,47' lük kısmının ise ahşap karkas ve prefabrik yapım tekniklerine sahip oldukları görülmektedir.

Yapılan analizlerin değerlendirilmesi sonucunda Maksudiye Köyü' ndeki özgün mimari dokunun bozulma sebepleri olarak;

- Maksudiye Köyü tarihi dokusunun henüz sit alanı ilan edilmemiş olması ve alanla ilgili koruma kararlarının olmaması,
- Tarihi dokunun temel bileşeni olan geleneksel yapıların korunması konusunda yeterli bilincin henüz oluşmaması,
- Geleneksel yapılarda yürütülen müdahalelerin, teknik olarak yetersiz ve kalifiye olmayan kişilerce yapılması,
- Basit onarımlar sırasında pencere, kapı, çatı gibi yapı elemanlarının özgün özelliklerinden farklı olarak yenilenmesi,
- Köy genelinde geleneksel yapıım tekniklerinin sürdürülmemesi olarak sıralanabilir.

Çalışma alanında tespit edilen fiziki, sosyal ve ekonomik sorunlar yerleşimin tarihi dokusu ile ilgili önlemler alınması zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Maksudiye Köyü yerleşiminin özgün konut kültürünün korunması; tek yapı ve sit koruma önerileri ile günümüz konfor koşullarına uygun öneri konut tipi getirilerek sürdürülmesi amaçlanmıştır.

İlk olarak tek yapı korunması başlığı altında; 1930-1943 yılları arasında yapılan geleneksel konutlar belgelenerek tarihi eser olarak tescillenmesi, diğer nitelikli tekil yapıların geleneksel konut kültürüne ait özgün yapıım tekniklerinin, malzemelerinin, plan şemalarının ve cephe düzenlerinin korunması sağlanmalıdır.

Köy genelinde, yerleşimin fiziki, sosyal ve ekonomik bozulma yaşamasını önlemek amacıyla bütüncül koruma önerileri getirilerek geleneksel konut kültürünün sürdürülebilirliği, köy bütünündeki yapıların aktif olarak kullanımı ile sosyoekonomik niteliklerinin korunması sağlanmalıdır.

Yerleşime ilişkin düzenlemeler kapsamında, terk edilmiş, bakımsız durumdaki yapıların kamulaştırılarak sosyal amaçlı kullanımlara ayrılması, kullanılmayan ilkokul binasının halk eğitim kursları, yerel zenaatlar vb eğitimi de içeren çok amaçlı merkez olarak düzenlenmesi uygun olacaktır.

Yerel halkın sürekliliğini sağlamak ve evlerine aidiyetini güçlendirmek bağlamında göçü önleyici önlemlerin alınması, kırsal ve ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek üzere kooperatif oluşturarak üretim verimini yükseltmeye yönelik teknik katkı ve pazarlama desteğinin sağlanması ve hammaddenin mamul madde durumuna getirilmesi önerilmektedir.

Maksudiye Köyü' ndeki mevcut, özgün bahçe plan düzeninin korunması ve konut plan Őemasının günümüz koşullarına uygun hale getirilmesi amacıyla temini kolay malzemeler kullanılarak geleneksel konut dokusuna uygun özgün yapım teknikleri ile yapılacak yeni konut tipi önerilmiştir.

Maksudiye Köyü sadece  erkes halkından oluşan sosyal kimliğini koruyarak,  erkes kültürünü günümüzde de devam ettirmeye çalıŐmasıyla  erkes kültürünün görülebileceği önemli yerleşkelerden biridir. Bu nedenle alandaki yerleşim kültürünün geliştirilen öneriler ile korunarak gelecek nesillere aktarılması hedeflenmiştir

KAYNAKLAR

- Aslan C., Devrim, C., Huvaj, F., Papşu, M., Karaerkek, N., Özbay, Ö., Berzeg, S.E., Dağıstanlı, S.S., (2005), “ Biz Çerkesler ”, 1. Baskı, Kafkas Federasyonu.
- Aydın Ö. ve Alemdağ, E., “ Karadeniz Geleneksel Mimarisinde Sürdürülebilir Malzemeler; Ahşap ve Taş”, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 7, 3.
- Baj J., (1969), “ Çerkesya’ da Sosyal Yaşayış-Adetler”, 1. Baskı, Kafkasya Kültürel Dergi Yayınları.
- Baj J., (1995), “ Çerkesya’ da Sosyal Yaşayış-Adetler”, 1. Baskı, Ayyıldız Yayınları.
- Demirbuğa N., (2010), “Kahramanmaraş İli Büyük Çamurlu Köyü’ ndeki Çerkez Konutlarının Mekansal Analizi”, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Eminağaoğlu Z., Sonay Ç., (2007), “Kırsal Yerleşmelere İlişkin Tasarım Politikaları ve Araçlar”, Gazi Üniv. Müh. Mim. Fak. Dergisi, 22, 159.
- Eres, Z., (2016), “Türkiye’de Geleneksel Köy Mimarisini Koruma Olasılıkları ,” Ege Mimalık Dergisi.
- Ersoy, H., Kamacı, A., (1992), “Çerkes Tarihi”, Tüm Zamanlar Yayıncılık.
- Görgün E., Yörür N., (2018), “Kırsal Yerleşmelerde Özgün Dokunun Korunmasında Bir Araç Olarak Köy Tasarım Rehberleri: Ödemiş Bademli Örneği”, TÜBA-KED, 25-27
- ICOMOS Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi, 2013, İTÜ Taşkılla.
- Mir W., (2007), “Çerkes Geleneği, 1. Baskı.
- Muşkara Ü., (2017), “Kırsal Ölçekte Geleneksel Konut Mimarisinin Korunması: Özgünlük”, Kocaeli Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi TKV Koruma ve Onarım Bölümü.
- Saltık T., (1997), “Çerkesler”, 1. Baskı, Edebiyat ve Kültür Tarihi. Etki Yayınları.
- Şahin, C., (2016), “Çerkes Göçleri ve Çerkeslerin Anadolu’da Yurt Edinme Arayışları: Sakarya - Maksudiye Köyü Örneği”, İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 5, 2799-2801
- Şenol P. ve Akan A., (2011), “ Kırsal Yaşam / Kırsal Konut: Bir Yaşam Biçimi Olarak Geleneksel Kırsal Konut Üretiminde Kızılıçık Köyü Örneği”, SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 24, 159.
- Web 1, (2018), <https://samilbasayev.com/cecenistan/>, (Erişim Tarihi: 14/06/2018).

Web 2, (2018), Misafirhane (Haceş), <https://woeey.com/2016/03/21/deva/> (Erişim Tarihi: 07/02/2018).

Web 3, (2018), <https://www.pinterest.com/gbykgngr/%C3%A7erkes/>, (Erişim Tarihi: 07/02/2018).

Web 4, (2018), <https://onedio.com/haber/cerkeslerin-hayat-damarlarindan-biri-olan-15-cerkes-lezzeti-650201/>, (Erişim Tarihi: 07/02/2018).

Web 5, (2017),

<https://earth.google.com/web/@40.86797816,30.51707231,23.31296317a,2529.90654255d,35y,2.68114344h,0.2177666t,0r/data=ClcaVRJPCiUweDQwOWRmMGY3MGI4NDZyY2Y6MHhjNzJlM2Q0MDQ4ZjQxODJhGT-c0aCybkRAIZiFdk6zeD5AKhRSw7xzdGVtbGVyIE1haGFsbGVzaRgBIAE>, (Erişim Tarihi: 23/011/2017).

Web 6, (2018), <http://www.cerkesya.org/pages/cerkes-koyleri/item/3309-maksudiye-koyu-sakarya-sogutlu>, (Erişim Tarihi: 18/04/2018).

ÖZGEÇMİŞ

İrem TEMEL 1991 yılında Sakarya’da doğdu. 2009 yılında başladığı Gebze Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünü 2015 yılında başarıyla tamamlayarak aynı yıl yüksek lisans eğitimine Gebze Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalında başladı. 2014 yılından bu yana Güryapı Restorasyon ve Taahhüt firmasında saha mimarı olarak görev almaktaydı.

EKLER

Ek A: Tez Çalışması Kapsamında Yapılan Yayınlar

Temel İ., Oral E., “ÇERKES KONUT KÜLTÜRÜ”, 3. Uluslararası Kültür ve Medeniyet Kongresi / 20-22 Nisan 2018, Mardin.

Ek B: Diğer Ekler

CD (Analiz ve Tescil Paftaları, Dokudaki Yapıların Krokileri)